

EU2013.LT

Geroji 2013 m. Europos nusikaltimų prevencijos apdovanojimų konkurso praktika

**Vadovas specialistams, vykdančioms
smurto artimoje aplinkoje prevenciją**

EU2013.LT

Geroji 2013 m. Europos nusikaltimų prevencijos apdovanojimų konkurso praktika

Vadovas specialistams, vykdančioms smurto artimoje aplinkoje prevenciją

LIETUVOS RESPUBLIKOS
VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

Su Europos Komisijos Vidaus reikalų generalinio direktorato
Nusikalstamumo prevencijos ir kovos su nusikalstamumu programos
finansine parama

Gerosios praktikos konferenciją ir 2013 m. Europos nusikaltimų prevencijos apdovanojimų konkursą iš dalies parėmė Europos Komisija. Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

Šiame vadove pateiktos rekomendacijos paremtos patikimomis žiniomis ir skirtos visiems, vykdan-
tiems smurto artimoje aplinkoje prevenciją, ar ketinantiems pradėti tokią iniciatyvą.

Redakcija:

1. Dalia Kedavičienė, Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija, Europos Sąjungos nusikaltimų prevencijos tinklo (ESNPT) pirmininkė 2013 m. liepos-gruodžio mėn.
2. Jurgita Laskevičiūtė, Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija, pirmininkės asistentė.
3. Kristina Smirnova, Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, ESNPT vertinimo komisijos narė.
4. Milda Burnytė, Lietuvos teisės institutas, mokslo darbuotoja.
5. Alina Mickevič, Lietuvos teisės institutas, mokslo darbuotoja.

TURINYS

I. Įžanga	4
II. a. Gerosios praktikos projektų santraukos. 2013 m. Europos nusikaltimų prevencijos apdovanojimų konkurso laimėtojai	6
1. Švedija	6
2. Belgija	8
3. Kroatija	10
b. 2013 m. Europos nusikaltimų prevencijos apdovanojimų konkursui pateikti projektai	12
1. Jungtinė Karalystė	12
2. Prancūzija	14
3. Vokietija	16
4. Danija	18
5. Airija	20
6. Slovėnija	22
7. Suomija	24
8. Slovakija	26
9. Lenkija	28
10. Čekija	30
11. Bulgarija	32
12. Vengrija	34
13. Ispanija	36
14. Portugalija	38
15. Estija	40
c. Papildomi 2013 m. Gerosios praktikos konferencijos projektai	42
1. Čekija	42
2. Lenkija	44
3. Lenkija	46
4. Portugalija	48
5. Portugalija	50
6. Lietuva	52
7. Lietuva	54
8. Lietuva	56
9. Jungtinė Karalystė	58
10. Jungtinė Karalystė	60
11. Italija	62
12. Vokietija	64
13. Vokietija	66
III. 2013 m. Gerosios praktikos konferencijos išvados ir rekomendacijos	68

I. ĮŽANGA

Europos nusikaltimų prevencijos apdovanojimų konkurso (ENPA) tikslas – apdovanoti geriausią Europos nusikaltimų prevencijos projektą. Nuo 1986 m. buvo teikiamas Heino Roethofo – Nyderlandų Parlamento smulkaus nusikalstamumo komisijos prezidento – vardu pavadintas apdovanojimas. Šį apdovanojimą įsteigė Nyderlandų teisingumo ministerija, siekdama valstybės mastu įvertinti sėkmingiausius ir novatoriškiausius nusikalstamumo prevencijos projektus, skatinti naujų iniciatyvų, turinčių originalių ir kūrybingų nusikalstamumo prevencijos įžvalgų, kūrimą ir įgyvendinimą. Vėliau tarptautiniu mastu pradėtas rengti konkursas. Sėkmingiausios gerosios praktikos pavyzdžiai būdavo viešai apdovanojami.

Pirmasis ENPA konkursas buvo surengtas bendradarbiaujant Nyderlandų teisingumo ministerijai, Belgijos ir Didžiosios Britanijos vidaus reikalų ministerijoms. Po pirmojo posėdžio visi ENPA konkurso dalyviai buvo pakviesti aplankyti daugiau nei dvidešimt vietų, iš kurių kilo pagrindinės prevencinės Nyderlandų iniciatyvos. Susitikimo metu visi dalyviai itin teigiamai įvertino šią mainų programą, pabrėždami, kad buvo pasiektas jos tikslas. Taip ir įvyko pirmoji Gerosios praktikos konferencija dar net prieš atsirandant jos pavadinimui!

2000 m. Europos prevencijos klubą papildė Danija ir Prancūzija, 2002 m. prie ENPA prisijungė dar trys šalys – Suomija, Graikija ir Lenkija, taigi dėl geidžiamo apdovanojimo varžėsi jau aštuonios šalys.

Vis dėlto ENPA formatas dar nebuvo įtvirtintas. Bėgant metams dalyvaujančių šalių daugėjo, bet ENPA formatas vis silpnėjo: 1999 m. kiekviena šalis pateikė po tris iniciatyvas, 2000 m. – jau po dvi, o 2001 m. – kiekviena šalis pateikė tik vieną geriausią savo iniciatyvą prevencijos srityje. Tačiau nuo to laiko daugelyje dalyvaujančių šalių nusistovėjo nacionalinio prevencijos apdovanojimo tradicija. Kaip ir „Eurovizijos“ dainų konkurse, kitais metais konkursas būdavo rengiamas laimėjusioje šalyje. Padėtis pasikeitė 2004 m., kai ENPA organizavimas buvo perleistas tai šaliai, kuri tuo metu pirmininkavo Europos Tarybai.

2001 m. įsteigus Europos Sąjungos nusikaltimų prevencijos tinklą – ESNPT, ENPA plėtra paspartėjo: konkursas tapo konkretesnis ir jame pradėjo dalyvauti daugiau šalių. ESNPT į apdovanojimų konkursą įnešė naujų pokyčių, žymiai patobulino Europos prevencijos politiką ir tapo Europos bendradarbiavimo pagrindu nusikaltimų prevencijos srityje – tokiu, kokį jį matome šiandien.

Taip ENPA tapo atviras visoms Europos Sąjungoms valstybėms narėms ir projektams, iniciatyvoms ar programoms, vykdytoms vietos institucijų, policijos, švietimo įstaigų, bendruomenių, sporto klubų, jaunimo organizacijų, verslo įstaigų, probacijos tarnybų, kaimynystės stebėjimo programų, parapijos tarnybų, viešojo transporto operatorių, savanoriškų organizacijų ar grupių, kitų organizacijų. Konkurso tikslas išliko tas pats – įvertinti bei apdovanoti projektą, turėjusį daugiausia įtakos nusikalstamumui ir atitinkantį 5 kriterijus:

- projektu turi būti siekiama spręsti kasdienių nusikaltimų ir nusikaltimų baimės problemas ir (arba) jas mažinti projektą organizuojančios valstybės narės pasirinkta ir su ESNPT nacionaliniais atstovais suderinta tema;
- turi būti atliktas projekto efektyvumo vertinimas ir matyti akivaizdūs jo vykdymo rezultatai;
- projektas turi būti kiek įmanoma novatoriškas, taikomi nauji metodai ar būdai;
- projektas įgyvendinamas bendradarbiaujant su kuo didesniu socialinių partnerių skaičiumi;
- projektą galima pakartoti kitų ES valstybių narių institucijose ir kitose organizacijose.

Šioje knygoje skaitytojas ras 20 šalių, dalyvavusių 2013 m. ENPA ir Gerosios praktikos konferencijoje Vilniuje, nusikaltimų prevencijos projektų aprašymus bei Europos nusikaltimų prevencijos tinklo išvadas ir rekomendacijas, parengtas Lietuvos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai laikotar-

piu, nagrinėjant temą „Smurto artimoje aplinkoje prevencija“. Knygos tikslas – prisidėti prie gerosios praktikos skleidimo Europoje ir suteikti galimybę specialistams, vykdančioms nusikaltimų prevenciją, mokytis vieniems iš kitų. Projektus galima pakartoti, jie dažniausiai lengvai pritaikomi ir apima įvairius minėtos temos aspektus.

Tvirtai tikiu, kad taip stiprindami bendradarbiavimą ir palaikydami nusikaltimų prevencijos dalyvių pastangas pasieksime savo tikslus. Šis leidinys – viena iš priemonių, padedančių siekti užsibrėžto tikslo – skleisti gerąją praktiką visoje Europoje. Linkiu turiningo skaitymo!

Dalia Kedavičienė
ESNPT pirmininkė 2013 m. liepos-gruodžio mėn.

III. 2013 M. GEROSIOS PRAKTIKOS PROJEKTŲ SANTRAUKOS 2013 M. EUROPOS NUSIKALTIMŲ PREVENCIJOS APDOVANOJIMŲ KONKURSO LAIMĖTOJAI

1. Švedija – „Tarpusavio santykių smurto centras“ (RVC) Socialinių tarnybų administracija, Stokholmo miestas

Siekiant padėti aukoms, pagerinti policijos, socialinių tarnybų ir prokurorų, tiriančių smurto atvejus, bendradarbiavimo efektyvumą ir paskatinti aukas dažniau pranešti policijai apie nusikaltimus, 2007 m. Stokholmo mieste įsteigtas „Tarpusavio santykių smurto centras“ (RVC).

Šiam centrui buvo nustatyti trys tikslai:

1. teikti paramą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims kritiniu metu po pranešimo registravimo policijoje, kad jie turėtų pakankamai valios ir stiprybės dalyvauti policijos tyrime;
2. palengvinti policijos, prokurorų ir socialinių tarnybų bendradarbiavimą dirbant su smurto artimoje aplinkoje atvejais;
3. užtikrinti, kad pranešus apie smurto artimoje aplinkoje atvejus, dažniau būtų pateikti kaltinimai smurtautojams.

RVC teikia konsultacijas ir paramą asmenims, patyrusiems partnerio smurtą ar su garbe susijusį smurtą ir pranešusiems apie incidentą policijai. Veikla paremta policijos, prokuratūros ir Stokholmo miesto savivaldybės bendradarbiavimu. Per 48 valandas nuo pranešimo įregistravimo policijoje su smurto artimoje aplinkoje aukomis susisiekiama specialių įgūdžių turintys visą darbo dieną dirbantys darbuotojai. RVC aukoms siūlo įvairią paramą – skubią psichosocialinę pagalbą, informaciją apie teisinį procesą ir bendradarbiavimą su policija, pagalbą randant saugią gyvenamąją vietą, jei to reikia, pagalbą sveikatos priežiūroje ir nustatant sužalojimus, paramą apklausose tyrimo metu, teismo posėdžiuose ir kt. Siekdami palengvinti kasdieninį bendradarbiavimą, RVC darbuotojai dirba tose pačiose patalpose kaip ir policija. RVC sukūrė metodus, tinkamus būtent tokiai teisinio proceso situacijai, su kuria susiduria sistemingą ir pasikartojantį smurtą artimoje aplinkoje patiriantys asmenys.

RVC veikla buvo nuolat vertinama. Atlikti keturi išoriniai vertinimai sudarė nuodugnią RVC veiklos analizę ir parodė, kad RVC atlieka svarbią funkciją teisingumo sistemoje. RVC veiklos dėka padidėjo pranešimų apie smurtą artimoje aplinkoje, kurie baigiasi kaltinimų pateikimu, skaičius. 42 % smurto artimoje aplinkoje atvejais, kai į procesą įsitraukė RVC, buvo pateikti kaltinimai, lyginant su 24 % atvejais, kai RVC neįsitraukė.

Projekto rezultatai:

- *1 tikslas. RVC teikia paramą asmenims, kurie praneša policijai apie smurtą artimoje aplinkoje.* Vertinimai atskleidė, kad 83 % moterų respondenčių nurodė, jog RVC suteikė joms paramą, reikalingą dalyvaujant teisiniame procese. Skubus konsultavimas, teikiamas krizinėje situacijoje, buvo labiausiai vertinamas dalykas;

- *2 tikslas. RVC palengvina ir pagerina tarnybų bendradarbiavimą.* Policija, socialinių tarnybų darbuotojai ir prokurorai užpildė anketas apie RVC veiklą. Bendras „bendradarbiavimo tikslo“ vertinimas parodė, kad RVC atlieka svarbią funkciją ir palengvina institucijų bendradarbiavimą.
- *3 tikslas. Kuo daugiau pranešimų apie nusikaltimus turėtų baigtis kaltinimų pateikimu.* Vertinimas parodė, kad tais smurto artimoje aplinkoje atvejais, į kuriuos buvo įsitraukęs RVC, dažniau pateikti kaltinimai dėl šiurkščiai pažeisto moters neliečiamumo (įskaitant smurtą, priekabiavimą ir grasinimus aukai), nei tais atvejais, kai RVC nebuvo įsitraukęs. Daugiamatė analizė atskleidė, kad du svarbiausi kintamieji, padidinantys tikimybę, jog bus pateikti kaltinimai, buvo išorinių liudininkų apklausa ir sužalojimų užfiksavimas. Vertinimas taip pat parodė, kad RVC pagalba iš tiesų padidina tikimybę, jog smurtautojui bus pateikti kaltinimai.

2. Belgija – „CO3“

Rūpybos ir sveikatos priežiūros departamentas, Antverpeno provincijos savivaldybė

Įvairių Antverpeno miesto tarnybų veiklos tyrimas parodė, kad Belgijoje smurto artimoje aplinkoje atveju su šeima bendrauja vidutiniškai šešios organizacijos. Tyrimas taip pat nustatė, jog siekiant rasti veiksmingiausią metodą, susijusių organizacijų veikla turi būti labiau suderinta tarpusavyje.

Taigi, bendradarbiaudamos projekte, smurto artimoje aplinkoje atvejus tiriančios tarnybos išsikėlė tokius veiklos tikslus:

- organizuoti bendradarbiavimą tarp pagrindinių partnerių ir suderinti šių tarnybų tarpusavio veiksmus;
- kurti ir organizuoti atitinkamą socialinę aplinką, palaikančią bendradarbiavimą;
- organizuoti dalijimąsi informacija tarp susijusių partnerių;
- nustatyti tarpžinybinio darbo su smurto atvejais procesų tvarką;
- organizuoti darbo su smurto atvejais koordinavimą;
- pirmaisiais pilotiniais metais dirbti su 100 pilotinių atvejų ir atlikti mokslinį projekto vertinimą.

Siekdami šių tikslų, trijų Antverpeno sričių – savivaldos administracijos (miesto ir provincijos), policijos (teisingumo) ir medicininės pagalbos darbuotojai ėmė bendradarbiauti atskiroje į klientą orientuotoje organizacijoje (*angl. – Client-Oriented Organization, CO3*). Šiai organizacijai nustatytas ambicingas pagrindinis tikslas – sustabdyti smurtą šeimose.

Kai bendradarbiavimas yra paremtas grandinės modeliu, įvairūs darbo metodai suderinami tarpusavyje parengiant bendrą veiksmų planą, kurio dėmesio centre – šeima (klientas). Aptariami ne tik smurto atvejai, bet ir pagrindinės šeimos problemos. Siekiant išvengti nusikaltimo pasikartojimo, daug dėmesio skiriama prevencinių priemonių vykdymui.

Projektas buvo įgyvendinamas tokiais etapais:

- *gavimas ir įsitraukimas*. Šiame etape įvairios tarnybos CO3 praneša apie galimus smurto artimoje aplinkoje atvejus. Jei atvejai atitinka kriterijus – sudėtingos situacijos, kuriose reikia tarpžinybinio bendradarbiavimo (t. y. keleto organizacijų įsitraukimo), nesaugi aukų ir vaikų padėtis, sunkumai suteikiant medicininę pagalbą ar pradedant teisminį procesą – jie paliekami CO3. Dalyvaujančios šios organizacijos veikloje tarnybos (teisingumo institucijos, policija ir medicininės tarnybos) įvertina atvejų riziką bei pavojų ir, jei reikia, siekiant išvengti gresiančio pavojaus, atlieka skubią krizės intervenciją;

- *bylos sudarymas ir analizės atlikimas.* CO3 veiklos kriterijus atitinkantys atvejai aptariami apskritojo stalo susirinkimuose. Paskiriamas asmuo, atsakingas už visos informacijos surinkimą;
- *įvertinimas ir klasifikavimas.* Šiame etape dar kartą įvertinami smurto atvejai (problemos rimtumas), jie klasifikuojami (kokia problema) ir prioritetizuojami (kiek skubiai būtina imtis veiksmų), naudojant rizikos įvertinimo priemones. Sudaromas veiksmų planas, kuriame apibrėžiamos ilgalaikės priemonės. Sudarant planą kiek įmanoma atsižvelgiama ir į kliento požiūrį;
- *atvejo valdymo priskyrimas.* Šiame etape atvejis paskiriamas atvejo vadovui, veiksmų planas sukonkretinamas su jį vykdančiais pagrindiniais partneriais ir suderinamas su visais bendradarbiaujančiais nariais (tarnybomis);
- *įgyvendinimas.* Šiame etape vykdoma giluminė intervencija, kuri koordinuojama ir adaptuojama pagal siekiamus rezultatus;
- *įvertinimas.* Šiame etape įvertinamas intervencijos poveikis klientui ir bendradarbiavimas tarp pagrindinių partnerių („CO3“ viduje ir išorėje).

Nuo 2012 m. iki 2014 m. projektas yra pilotinis, jo papildomas tikslas – sukurti bendradarbiavimo praktiką, kuri galėtų būti išplėtotą į kitus regionus ir kitoms tikslinėms subjektų grupėms.

Projekto išdavos:

- siekiant ilgalaikio bendradarbiavimo, pagrindiniai partneriai sudarė ir pasirašė bendradarbiavimo sutartį. Po to sutartį patvirtino provincijos savivaldybės nuolatinė komisija ir Antverpeno miesto rajono taryba;
- bendradarbiavimas organizuojamas vienoje darbinėje aplinkoje;
- susitarimai dėl dalijimosi informacija yra išdėstyti bendradarbiavimo deklaracijoje. CO3 darbuotojai vadovaujasi etikos kodeksu, slaptumo įsipareigojimo deklaracija ir dokumentų rinkiniu administracijai, policijai, teisingumo tarnyboms ir medicininės pagalbos tarnyboms, kurios bendradarbiauja, siekdamos efektyviai spręsti smurto artimoje aplinkoje problemą.

3. Kroatija – „Gyvenimas be smurto“ Kroatijos Respublikos Vidaus reikalų ministerija

Projekte dalyvaujant policijai kaip vienai pagrindinių įgyvendinančių partnerių, ši prevencinė iniciatyva padėjo padidinti policijos darbo veiksmingumą smurto artimoje aplinkoje, smurto prieš moteris ir jaunimo smurto prevencijos bei kovos su šiais nusikaltimais srityse, padidinti policijos veiklos matomumą, sustiprinti bendradarbiavimą su kitais susijusiais partneriais, didinti smurto artimoje aplinkoje problemos žinomumą bendruomenėje ir skatinti visus, ypač potencialias aukas, pranešti apie smurtą. Pastaroji siekiamybė turėtų padidinti visos bendruomenės informuotumą apie vandalizmo, destruktivaus elgesio, smurto tarp bendraamžių, smurto artimoje aplinkoje ir smurto prieš moteris bei kitokių rizikos elgesio formų žalingas pasekmes.

Projektą sudaro trys pagrindinės dalys:

1. Interaktyvūs seminarai, kurių metu vaikams ir jaunimui pristatomos smurto problemos, smurto prevencijos ir pranešimo apie smurtą teisinės galimybės, vaikai ir jaunimas mokomi nesmurtinio elgesio, tolerancijos ir nediskriminavimo. Šią projekto dalį mokyklose drauge įgyvendina policijos atstovai bei nevyriausybinių organizacijų, bendradarbiaudami su mokytojais ir auklėtojais.
2. Konceptualaus meno programa, skirta nesmurtinio elgesio, tolerancijos ir nediskriminavimo kultūrai sukurti, pritaikyta vaikams ir jaunimui, ir egzistuojanti kaip pirmosios dalies tęsia. Šioje projekto dalyje dalyvauja policijos atstovai, nevyriausybinkai ir menininkai, kurių pritraukimas įtakoja dar platesnę visuomenės dalį. Šią veiklą sudaro dvi dalys: teminiai vaidinimai ir teatro programa, kurių bendras įgyvendinimas palengvina projekto tikslų pasiekiamumą.
3. Interaktyvūs debatai, kurių metu vaikams ir jaunimui pateikiama nesmurtinio elgesio, tolerancijos ir nediskriminavimo klausimų apžvalga ir išvados, remiantis 1 ir 2 dalyse gauta informacija bei žiniomis.

Vaikai ir jaunimas, dalyvavę ankstesnėse projekto etapuose, įtraukiami ir į trečiąją dalį. Jie buvo prašomi parašyti esė apie smurto problemas, jų sprendimo būdus, organizuoti diskusijas, skatinančias kritinį mąstymą. Be to, šioje projekto dalyje taip pat buvo vykdomi susitikimai su policijos ir kitų valstybės institucijų atstovais, tarptautinėmis ir pilietinės visuomenės organizacijomis, siekiant aktyviai įtraukti vaikus ir jaunimą į neabejingos bendruomenės susivokimo procesą.

Pasibaigus projektui kiekvienoje vietos bendruomenėje buvo vykdoma žiniasklaidos kampanija, taip pat bendra spaudos konferencija su vietinės bendruomenės, policijos, projekte dalyvavusių aktorių ir nevyriausybinių atstovais. Šių socialinių švietimo kampanijų tikslas – padidinti informuotumą apie smurto problemą, skatinant pranešti apie smurtą ir stiprinti apsaugos nuo smurto mechanizmus.

Projekto sėkmę patvirtino akivaizdūs skaičiai – iki šios dienos mokymuose dalyvavo 60 000 vaikų, sužadinti projekto temos, prie kampanijos prisijungė daug menininkų. Vietos valdžios institucijos taip

pat parodė didelį susidomėjimą projektu, išreiškė pageidavimą jį įgyvendinti ir skyrė tam išteklių. Žiniasklaidos dėka kampanija tapo žinoma visoje šalyje, ir visuomenės reakcija buvo itin teigiama.

Atlikta pirminė apklausa parodė projekto tęstinumo poreikį. Daugiau nei 60 % dalyvių nurodė, kad projekto metu sužinojo apie naujas smurto rūšis, kurios nebuvo jiems žinomos anksčiau, taip pat projektas juos išmokė, kaip elgtis smurto atveju. Be to, komentaruose dalyviai nurodė, kad jie suprato būtinybę būti tolerantiškiems, gerbti kitus ir vertinti įvairovę. Šis grįžtamasis ryšys parodė, kad projekto tema – smurto prevencija – buvo sėkmingai vykdyta ir įgyvendinta. Projektas akivaizdžiai padidino jaunosios kartos informuotumą apie būtinybę pranešti apie smurtą ir sustiprino pasitikėjimo policija jausmą.

2013 M. EUROPOS NUSIKALTIMŲ PREVENCIJOS APDOVANOJIMŲ KONKURSUI PATEIKTI PROJEKTAI

1. Jungtinė Karalystė – „Saugumo didinimo programa“, Šiaurės Jorkšyro policija

Projektas „Saugumo didinimo programa“ – tai tarpžinybinė iniciatyva, vykdoma didelės rizikos smurto artimoje aplinkoje incidentų atveju su smurtą patyrusiomis(-iais) moterimis bei vyrais ir jų šeimos nariais, siekiant užtikrinti jų saugumą. Jei nukentėjusieji sutinka, apie visus incidentus, į kuriuos vyksta Šiaurės Jorkšyro policija, informuojamos „Saugumo didinimo programos“ agentūros. Nukreipimą gavusi agentūra nustato pagalbos smurto aukai, jų vaikams ir smurtautojui poreikį bei nukreipia juos į atitinkamą tarnybos skyrių ar kitas agentūras. Kaip minėta, programos tikslas – tarpžinybinė intervencija, leidžianti kasdien stebėti riziką ir kuo anksčiau pranešti atitinkamos tarnybos apie bet kokius rizikos pasikeitimus, siekiant užkirsti kelią tolesniems incidentams. Bendradarbiaudami tarpusavyje, specialistai užtikrina, kad smurto aukų, jų vaikų ir jaunimo balsas būtų išgirstas baudžiamojo teisingumo sistemoje, o auka būtų greitai informuojama apie bet kokius smurtautojo paleidimo už užstatą ar bausmės sąlygų pasikeitimus. Taip pat smurtautojui užtikrinamas būstas ir (arba) kita pagalba, siekiant išvengti spaudimo aukoms leisti jiems grįžti namo.

Pranešus apie smurto artimoje aplinkoje incidentą, į įvykio vietą atvykę policijos pareigūnai tyrimą bei pagalbą organizuoja pagal Šiaurės Jorkšyro policijos smurto artimoje aplinkoje sudarytą procedūrą. Jei smurtautojas yra sulaikomas ir jam pareiškiami kaltinimai, sulaikymą inicijavęs pareigūnas atlieka situacijos rizikos įvertinimą, kuriuo remiamasi svarstant paleidimo už užstatą sąlygas smurtautojui. Byloje dalyvaujantis pareigūnas taip pat įvertina riziką aukai, suteikia galimybę persikelti į laikiną saugų būstą ir imasi įgyvendinti bet kokias kitas skubias saugumo priemones.

Po incidento, gavęs aukos sutikimą, su byla dirbantis pareigūnas, nukreipia auką į „Saugumo didinimo programos“ agentūras. Tuo pat metu apsvarstomas ir smurtautojo galimas nukreipimas į „Saugumo didinimo programą“, kur jis nukreipiamas po incidento arba paleidimo, arba kaltinimų pateikimo metu.

Su byla dirbantis pareigūnas įvertina smurto riziką vaikams ir po incidento nukreipia informaciją apie juos į vaikų socialinės rūpybos ar kitas tarnybas, dirbančias su „Saugumo didinimo programa“. Gavusi nesmurtaujančio tėvo (motinos) sutikimą, „Saugumo didinimo programos“ agentūra, jei reikia, laikinai nukreipia vaiką į atitinkamą vaikų tarnybą. „Saugumo didinimo programos“ darbuotojas, dirbantis su auka ir (arba) vaikais, susisiečia su jais tą pačią dieną, jei incidentas įvyksta darbo valandomis, arba kitą dieną, jei incidentas įvyksta ne darbo valandomis. Po šio pirminio kontakto priimamas sprendimas, kokia tolesnė parama gali ir turi būti teikiama. Kiekvienos aukos situacija įvertinama atskirai ir pasiūloma bent konsultacija ar pagalba kitoje tarnyboje.

Jei skubiai ne darbo valandomis reikia laikinai apgyvendinti smurtautoją, pareigūnas susisiečia su atitinkamomis savo vietovės skubaus apgyvendinimo tarnybomis, kurios dirba ir ne darbo valandomis (visose areštines pateikiamos procedūros schemos). Jei incidentas įvyksta nuo pirmadienio iki penktadienio, ir smurtautojas neturi kur kitur apsistoti (apgyvendinant po paleidimo už užstatą visuomet reikia atsižvelgti į aukos saugumą), su byla dirbantis pareigūnas ar areštines pareigūnas susisiečia su būstų fondu (*angl. – Foundation Housing*), kuris ir suranda laikiną būstą smurtautojui.

Su byla dirbantis pareigūnas atliktų aukos ir smurtautojo rizikos įvertinimų kopijas taip pat pateikia Karališkajai prokurorų tarnybai. Jei, atlikus įvertinimą, nustatomos reikalingos papildomos saugumo ir pagalbos priemonės, jos pasiūlomos ir įgyvendinamos. Su auka taip pat susisiečia nepriklausomas teisinis konsultantas, kurio tikslas – palaikyti aukas teismo proceso metu, informuojant jas kiekviename etape ir teikiant paramą teisme, jei to reikia. Jei smurtautojui paskiriama dalyvauti „Integruotoje smurto artimoje aplinkoje programoje“, prieš paskiriant bausmę ir dar tris kartus programos metu auką namuose aplanko moterų apsaugos darbuotojas. Jei skubaus apgyvendinimo ar namų fondo tarnybos apgyvendina smurtautoją laikiname būste ar jis išleidžiamas už užstatą gyventi kitu adresu nei smurtautojo šeimos namai, „Saugumo didinimo programos“ darbuotojas susisiečia su smurtautoju tą pačią dieną, jei jis paleidžiamas darbo valandomis, arba kitą darbo dieną, jei jis paleidžiamas ne darbo valandomis. Siekiant užtikrinti, kad smurtautojas laikytųsi nuomos sąlygų ir negrįžtų pas auką, pasiūloma pasirašyti paslaugų sutartį.

Pirmame teismo posėdyje įvertinama, ar smurtautojas gali dalyvauti „Integruotoje smurto artimoje aplinkoje programoje“ ir „Saugumo didinimo programoje“. Jei įvertinimas teigiamas, teisėjams rekomenduojama smurtautojui paskirti dalyvauti „Integruotoje smurto artimoje aplinkoje programoje“ greta viešųjų darbų ar kalėjimo bausmės.

Jei smurtautojas neigia kaltę ar jei bylos svarstymas atidedamas, probacijos tarnyba, atsižvelgdama į smurtautojo ir aukos rizikos įvertinimus, parengia išankstinį pranešimą. Probacijos tarnybai priemonos visos Šiaurės Jorkšyro policijos ir „Saugumo didinimo programos“ darbuotojų parengtos ataskaitos. Priklausomai nuo bausmės, smurtautojas dalyvauja „Integruotoje smurto artimoje aplinkoje programoje“, ir, jei to reikalauja probacijos pareigūnas, probacijos laikotarpiu smurtautoją kartu lanko policijos ir probacijos tarnybos atstovai, siekdami užtikrinti, kad smurtautojas laikytųsi paleidimo už užstatą sąlygų ir „Integruotos smurto artimoje aplinkoje programos“ nuostatų.

2. Prancūzija – „Valansjeno kovos su smurtu artimoje aplinkoje programa“ Valansjeno smurto artimoje aplinkoje stebėjimo tarnyba

Lyginant su bendru Prancūzijos smurto lygiu, Valansjeno mieste smurto artimoje aplinkoje rodikliai yra dvigubai didesni nei šalies vidurkis. Dėl to rengiant šį projektą pasirinktas tikslas – sumažinti šį atotrūkį taikant visas įmanomas prevencijos priemones. Įgyvendinant pasirinktą tikslą, „Valansjeno kovos su smurtu artimoje aplinkoje programa“ (toliau – Valansjeno programa) sutelkė suinteresuotas vietas institucijas, asociacijas ir valdžios įstaigas bei remiantis „kelio keitimo logika“ siekia teikti paramą smurto artimoje aplinkoje aukoms ir smurtautojams. Nuo 2006 m., taikydama šią veiksmingą ir gerai žinomą programą, Valansjenas ėmė pirmauti Prancūzijoje vykdydama programą, siekiančią užkirsti kelią smurtui artimoje aplinkoje ir kovoti su juo.

Valansjeno programa skatina jos narius bendradarbiauti ir ieškoti naujų sąlyčio taškų srityje, kuri yra ne tik valdžios institucijų, bet ir kitų suinteresuotųjų šalių, asociacijų, šeimų ir plačiosios visuomenės prioritetas. Programoje teikiama parama ir skubi pagalba smurto aukoms, kol jos atgauna savarankiškumą. Valansjeno smurto artimoje aplinkoje stebėjimo tarnyba taip pat vykdo smurto atvejų koordinavimą, vertinimą bei stebėjimą.

Šiandien Valansjeno programa vykdo trijų etapų prevencijos priemonės remdamasi visuotinai priimtu Pasaulio sveikatos organizacijos skirstymu į pirminį, antrinį ir tretinį lygmenis. Priemonės atliekamos tokiais būdais:

- mokyklose (pradinėse ir vidurinėse) organizuojant „informuotumo dienas“ smurto meilės santykiuose ir lyčių lygybės temomis;
- skatinant anksti spręsti santuokines problemas ir vykdant šeimos psichologinį konsultavimą bei informacinę kampaniją apie šeimos problemas;
- teikiant pagalbą tiek smurto artimoje aplinkoje aukoms, tiek ir smurtautojams bei siekiant jų socialinės ir profesinės reintegracijos (materialinė parama, skubus apgyvendinimas, santuokinių santykių mokymai, paramos grupės suaugusiesiems ir vaikams, greitas socialinis tyrimas, teisminė kontrolė, teisminis tarpininkavimas).

Novatoriškiausi projekto aspektai:

- tai, kad projekte siūloma skubi ir ilgalaikė įvairių sričių parama (teisminę, psichologinę, socialinę) smurto artimoje aplinkoje aukoms ir smurtautojams (taip pat ir vaikams);
- tai, kad padedama aukoms (moterims, vyrams ir vaikams, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai tampa aukomis) ir smurtautojams, atsižvelgiant į jų „gyvenimo kelią“;

- tai, kad padedama žmonėms pagal „kelio keitimo logiką“ – suinteresuotosios šalys siūlo aukoms ir smurtautojams kompleksinius sprendimus, kurie garantuoja asmeninių gyvenimo kelių sistemingą koordinavimą ir grįžtamąjį ryšį.

Siekiant geriau koordinuoti programą, užtikrinti didesnį poveikį ir įteisinti projekto partnerystes, taip pat kviečiant prisijungti prie Valansjeno smurto artimoje aplinkoje stebėjimo tarnybos iniciatyvinio komiteto (dabartiniam iniciatyviniam komitetui priklauso asociacijos „AJAR“, „La Pose“ ir „SIAO“ Herno provincijoje) prie projekto prisidėti buvo pakviestos valstybinės institucijos, Generalinė taryba (*pranc. – Conseil général*) ir pagrindinės vietos savivaldos tarnybos, taip pat siūlant paremti projektą finansiškai.

2012 m. Valansjeno subprefektūra paprašė Smurto artimoje aplinkoje departamento koordinatoriaus nustatyti ir įvertinti suinteresuotus partnerius ir jų vykdomas smurto artimoje aplinkoje prevencijos srityje veiklas. Pagal programą jas taip pat kas metus vertina pačios programoje dalyvaujančios organizacijos vadovaujantis savo vidiniais vertinimo kriterijais ir veiksmų programų uždaviniais, taip pat jas vertina ir finansiniai rėmėjai (valstybinės, vietos valdžios institucijos, ECP ir kt.).

Šiandien Valansjeno programos veiklą vykdo 187 specialistai ir savanoriai. Nuo 2006 m. birželio 1 d. iki 2012 m. lapkričio 1 d., Valansjeno programoje dirbantys specialistai pasirūpino 4 406 smurto artimoje aplinkoje aukomis. Per tą patį laikotarpį 3 276 smurtautojai buvo nuteisti arba jiems pritaikytos alternatyvios poveikio priemonės. Iš jų į programą vėl nukreipti buvo tik 305 asmenys, o tai rodo nedidelį 8,5 % pasikartojimo rodiklį.

3. Vokietija – „Psichologinė pagalba vyrams – prieš smurtą“ Nacionalinė žmonių solidarumo asociacija

Remiantis Vokietijos policijos statistika, kiekvienais metais Berlyne užregistruojama vidutiniškai 16 000 smurto artimoje aplinkoje atvejų. Dauguma smurtautojų – vyrai. 1995 m. Vokietijoje siekiant sudaryti išbaigtą kovos su smurtu šeimoje intervencijų schemą ir užtikrinti, kad smurtautojai būtų patraukiami atsakomybėn įsteigta programa „Psichologinė pagalba vyrams – prieš smurtą“ skirta koordinuoti visas vykdomas šios srities priemones.

2012 m. projekto vykdytojai suteikė psichologines konsultacijas 144 smurtautojams. Vyrai buvo skatinami gyventi be smurto ir pripažinti moterų lygybę, nepriklausomybę ir teises. Keisdamas smurtautojo požiūrį ir vystydamas empatiją, psichologinis konsultavimas leidžia geriau suvokti ir kontroliuoti smurtautojo afekto būseną bei išmokyti jį geriau suprasti kitų žmonių emocijas. Projekte pabrėžiama smurtautojo atsakomybė už jo elgesį. Be to, darbe taikomi sisteminiai psichologiniai metodai, o pats darbas daugiausia paremtas kognityvine elgesio terapija.

Projekto darbuotojai parengė ir įgyvendina glaudžią bendro šeimos atvejų valdymo metodiką taip pat steigiant psichologinio konsultavimo centrus moterims ir organizuojant reguliarius susitikimus, pastoviai bendraujant telefonu ir e. paštu bei vykdant nuolatinę kliento priežiūrą. Lygiagrečių rizikos vertinimą atlieka ir moters, kaip smurto aukos, ir vyro, kaip smurtautojo konsultantai. Sprendimą įtraukti smurtautoją į procesą priima abi tarnybos drauge. Moterų centro konsultantas kiekvieno susitikimo dalyviams suteikia informacijos apie žalą moterims ir smurto artimoje aplinkoje sukiamas traumas. Jei pavojaus nėra ir moteris yra motyvuota, moterų tarnyba gali organizuoti bendrą poros psichologinio konsultavimo užsiėmimą.

Psichologinio konsultavimo tarnyboje nuo pirmadienio iki penktadienio, penkias valandas per dieną veikia karštoji telefono linija. Psichologai (vyrai ir moterys) teikia paramą telefonu ir susitaria dėl vizito artimiausiu metu. Be to, skubiais atvejais budintiems darbuotojams galima skambinti mobiliuoju telefonu. Per pirmuosius tris susitikimus gavus daugiau informacijos apie atvejį priimamas sprendimas dėl tolesnių žingsnių: socialinio mokymo kursų, vienkartinio užsiėmimo, kontakto su (buvusiu) partneriu, kontakto su kitomis institucijomis ir kt. Sprendimai priimami rūpestingai, naudojant psichologinius vertinimo būdus, konsultuojantis su kitomis susijusiomis institucijomis ir kt. Jei vyrai įvykdo visas sąlygas, jie gali prisijungti prie socialinio mokymo kurso, kurio grupę sudaro maždaug septyni smurtautojai, ir kuris apima 26 dviejų valandų trukmės užsiėmimus.

Skirtingos socialinės, kultūrinės aplinkos, skirtingo išsilavinimo ir amžiaus vyrai maždaug pusę metų susitinka vieną kartą per savaitę. Nors grupė ir labai nevienalytė, juos visus vienija smurto artimoje aplinkoje faktorius. Grupės užsiėmimus veda du psichologai – vyras ir moteris, kurie tampa lanksčių lyčių vaidmenų ir produktyvaus konfliktų tarp lyčių sprendimo pavyzdžiais. Moterų darbuotojų patirtis su klientų elgesiu yra šiai komandai itin reikšminga.

Projektas taip pat organizuojamas anglų kalba, o siekiant teikti psichologinį konsultavimą migrantams, kurie nekalba vokiškai, bendradarbiaujama su daugelio kalbų vertėjais. Teigiamas šalutinis vertimų poveikis – migrantų įtraukimas į socialinius mokymus ne tik smurto problemų sprendimo, bet ir socialinės integracijos temomis.

4. Danija – „Pokalbis vietoje smurto artimoje aplinkoje“ Grenlandijos policijos viršininko biuras

Grenlandijos projekto idėja gimė policijos pareigūnams supratus, kad norint padėti šeimai išlaikyti gerovę vien tik policijos intervencijos nuvykus į smurto artimoje aplinkoje incidentus nepakanka, ir pirmiausia dėl to, kad incidentų metu žmonės būna apsvaigę nuo alkoholio ir labai susijaudinę. Policijos pareigūnai taip pat pastebėjo, kad dažnai pasitaikydavo su smurto proveržiais susijusių gan rimtų nusikaltimų, pvz., kūno sužalojimų, žmogžudysčių ar savižudybių (kartais bandymų nusižudyti), smurto pasikarojimo. Todėl kilo mintis grįžti vėliau ir dar kartą pasikalbėti, žmonėms nusiraminus ir išsiblavus – pageidautina, sąlyginai neilgai trukus po incidento, kol jo dalyviai viską dar gerai prisimena. Policijos pareigūnai taip pat nustatė, kad teikiant išsamesnę pagalbą reikėtų įtraukti ir savivaldybės darbuotojus.

Rizika, kad smurtas artimoje aplinkoje pasikartos, yra aukšta tose šeimose, kur po smurto incidento nevykdomas tolesnis problemos sprendimas. Pakartotinio vizito metu galima pabandyti nustatyti incidento priežastis ir apibrėžti veiksmus, kurių būtų galima imtis sprendžiant šeimos problemą.

Smurto paplitimas Grenlandijoje yra penkis kartus didesnis nei Danijoje, o žmogžudystės ir lytiniai nusikaltimai paplitę net 12 kartų daugiau. Be to, policija per metus vidutiniškai užregistruoja daugiau nei 3 000 smurto artimoje aplinkoje atvejų, iš kurių į 460 įtraukti vaikai, o apie 90–95 % yra susiję su alkoholio vartojimu.

Remiantis šia situacijos analize, policija Sisimiute pradėjo vykdyti pilotinį projektą, kai dar kartą aplankydavo šeimą kitą dieną po pirminio pagalbos skambučio. Vizitų metu pagrindinis tikslas buvo išsamiau ištirti, kas įvyko ir koks tiksliai buvo problemos pobūdis. Po to kartu aptariama, kaip šeimai gyventi toliau po įvykusios situacijos ir kam kokia pagalba yra reikalinga. Galiausiai siekiama užkardyti panašių incidentų pasikartojimą.

Kaip jau minėta, pagrindinis projekto tikslas – sumažinti smurto artimoje aplinkoje incidentų pasikartojimą. Antrinis tikslas – padėti šeimoms pagerinti savo socialinę padėtį, siekiant sumažinti smurto artimoje aplinkoje ir vaikų prievartos ar nepriežiūros riziką ilgalaikėje perspektyvoje. Projektas pirmiausiai yra nukreiptas į šeimas su vaikais, ir tik po to – į bevaikes šeimas.

Projektas įgyvendinamas glaudžiai bendradarbiaujant policijai ir savivaldybėms. Toks glaudus dviejų institucijų bendradarbiavimas yra novatoriškas socialinių problemų šioje saloje sprendimo būdas.

Pilotinis projektas Sisimiute parodė, kad dėl pakartotinių policijos vizitų sumažėjo smurto artimoje aplinkoje incidentų dažnumas. Jo vykdymas buvo kokybiškai išanalizuotas diskutuojant su atsakingais bei konkrečiai su smurto atvejais dirbančiais pareigūnais. Kiekybinė analizė atlikta peržiūrint smurto artimoje aplinkoje incidentus prieš ir po pilotinio projekto. Incidentų skaičius sumažėjo 25 %: nuo 42 iki 32. Manytina, kad sumažėjimas didele dalimi priklausė ir nuo projekto vykdymo poveikio. Pilotinis

projektas taip pat parodė savivaldybių valdžios institucijų dalyvavimo šeimų vizituose būtinybę. Toks bendradarbiavimas padėtų tiksliai identifikuoti kiekvienos konkrečios šeimos poreikius, siekiant užtikrinti, kad kiekviena rizikos šeima kuo greičiau išsivadotų iš neigiamos socialinės padėties.

Policija išanalizavo pilotinį projektą ir, remdamasi padaryta analize, parengė projekto pasiūlymą, apimantį jo vykdymą visoje Grenlandijoje. Šis pasiūlymas aptartas Grenlandijos vyriausybėje ir savivaldybių organizacijoje.

5. Airija – MEND – „Nebesmurtaujantys vyrai“ Pietryčių smurto artimoje aplinkoje intervencijos programa, koordinuojama „Vyrų tobulinimosi tinklo“ (MDN)

Airijos MEND programa smurtaujantiems vyrams suteikia paramą keičiant savo smurtinį elgesį. Tai yra iššūkis, tačiau jį įgyvendinę vyrai tampa saugūs. Programoje su smurtautojais dirbama iš esmės, vystant jų įgūdžius ir įžvalgą, leidžiančią jiems pakeisti savo elgesį taip, kad jų pačių ir jų mylimų žmonių gyvenimuose nebūtų žiaurumo, smurto ir prievartos. MEND yra koordinuoto bendruomenės požiūrio į smurtą artimoje aplinkoje dalis, tad vietos valdymo grupėse dirba įvairių institucijų, pavyzdžiui, probacijos tarnybų, sveikatos paslaugų administracijų, moterų prieglobsčio įstaigų ir išprievartavimo krizių centrų, darbuotojai.

MEND taip pat teikia paslaugas programoje dalyvaujančių vyrų partnerėms ar buvusioms partnerėms. Svarbiausias šios veiklos tikslas – moterų ir vaikų saugumas. Kiekviena MEND programa paprastai trunka 32 savaites ir ją sudaro kas savaitiniai susitikimai, trunkantys iki dviejų su puse valandų. Šiuo metu iš viso veikia 4 programos, susidedančios iš šių etapų:

- pirminė atranka ir rizikos įvertinimas;
- individualus darbas su asmenimis, praėjusiais pirminę atranką;
- 32 savaitinių intervencijos programa.

Į MEND programą smurtautojus nukreipia teismai, probacijos pareigūnai, socialiniai, sveikatos priežiūros darbuotojai, sutuoktinės ar partnerės arba kreipiasi patys vyrai. Visose programose paskiriamas(-i) partnerio kontaktinis(-iai) asmuo (asmenys), su kuriais sudaroma sutartis dėl darbo su programoje dalyvaujančių vyrų partnerėmis ar buvusiomis partnerėmis, jei jos nori dalyvauti.

Bendradarbiaudami tarpusavyje ir su kitomis tarnybomis, programos konsultantai gauna pakankamai informacijos apie programose dalyvaujančius vyrus, ir tai leidžia jiems sukurti išbandymus bet kuriam programos dalyviui, kurio elgesys už MEND ribų neatitinka jo nuostatų programoje. Partnerio kontaktinis darbuotojas taip pat teikia praktinę paramą ir konsultacijas moterims, susijusioms su smurtautojais smurto ar kontrolės santykiais.

Programos sukurtos taip, kad pakeistų tiek dalyvaujančių vyrų kognityvinį mąstymą, tiek elgesį, siekiant:

- padėti jiems nutraukti smurtą ir prievartą;

- padėti jiems atrasti ryšį su partnere, išmokti gerbti ją ir jos teises;
- išmokyti juos susidoroti su sunkumais santykiuose ir pykčiu nenaudojant smurto;
- apsaugoti jų partneres nuo tolesnio smurtinio ir prievartinio elgesio.

Pagrindiniai programų prioritetai:

- mažiau smurto bei kontrolės programą baigusiu vyrų elgesyje su dabartine ir (arba) būsima partnere bei vaikais;
- didesnis moterų ir vaikų saugumas;
- partnerystė tarp paslaugų teikėjų moterims (pvz., moterų prieglobsčio įstaigų, smurto artimoje aplinkoje aukų paramos tarnybų ir išprievartavimo krizių centrų) ir įstaigų, dirbančių su vyrais;
- geresni apklausų rezultatų duomenys;
- tinkama bendruomeninė alternatyva kalėjimui.

Prisidedant prie moterų saugumo užtikrinimo, pasiekti šie rezultatai:

- moterims, anksčiau neturėjusioms kontaktų su pagalbos nuo smurto tarnybomis, buvo padėdama kuriant joms tinkamus saugumo planus ir suteikiant pagrindines apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje paslaugas gyvenamojoje vietoje;
- moterims, siekusioms jog smurtautojams būtų skirtos elgesio apribojimo priemonės ar jiems nurodyta gyventi skyriumi nuo savo partnerių, net jei jie ir lankė programą, buvo padėta tai atlikti;
- po programų fizinio smurto proveržių konsultuotų šeimų santykiuose dažniausiai visiškai neliuko, kitos prievartos formos sumažėjo;
- moterys jautėsi įgijusios stiprybės, nes jų buvo klausomasi ir jas nuosekliai rėmė partnerių paramos tarnyba;
- parama moterims dažnai turėjo teigiamos įtakos jų gebėjimui būti geromis motinomis, kadangi jos jautėsi stipresnės ir saugesnės;
- kai vyrai konstruktyviai įsitraukdavo į programą, jų elgesys su partnerėmis tapdavo pagarbesnis ir betarpiškesnis.

6. Slovėnija – „Mokyti mokytojus“ Kriminalinės policijos departamentas, Generalinis policijos direktoratas

Profesionalus smurto artimoje aplinkoje valdymas – tai sritis, kuriai reikalingi patikimi pareigūnai, turintys daug žinių ir darbo su žmonėmis gebėjimų. Slovėnijos projektas suteikia tokias galimybes policijos pareigūnams, priimančioms pagalbos skambučius ar pirmiesiems atvykstantiems į nusikaltimo vietą ir tiriantiems smurto artimoje aplinkoje atvejus, siekiant suprasti smurto artimoje aplinkoje problemos mastą ir sudėtingumą.

Projekto programa visų pirma skirta pagerinti smurto artimoje aplinkoje atvejų nustatymą ir jų kontrolę. Programa ir jos paprogramės turi du tikslus:

- smurto netoleravimas;
- lyčių lygybės didinimas.

Programą sudaro keturios pagrindinės dalys:

1. Saugi vieta. Policija – kaip saugumą suteikianti institucija, kur aukos gauna pagalbą, galimybę apibūdinti savo padėtį ir pranešti apie smurtinį elgesį.
2. Pagarba. Su visomis smurto incidento šalimis elgiamasi pagarbiai, profesionaliai ir joms suteikiama teisinga informacija ir reikiama pagalba.
3. Tinkama pagalba. Bendradarbiaujant su vyriausybinėmis įstaigomis (pvz., socialinio darbo centrais, švietimo ir sveikatos įstaigomis), smurto aukoms teikiama pagalba. Ypatingas dėmesys skiriamas vaikams, siekiant padėti jiems geriau susidoroti su prievartos pasekmėmis. Smurtautojams padedama prisiišti atsakomybę ir suprasti, kad jų smurtinis elgesys yra išmoktas.
4. Tyrimo grįžtamasis ryšys. Smurto artimoje aplinkoje tyrimo nacionaliniu lygmeniu skatinimas (pvz., Socialinių mokslų fakultete, Baudžiamojo teisingumo ir saugos fakultete).

Projekto mokymų turinys apima smurto dinamiką, smurto rato suvokimą, aukos išgyvenimo strategijas ir visus veiksmus, mažinančius smurto priežastis. Pareigūnams suteikiama galimybė nuodugniai išstudijuoti teises nuostatas, jų taikymą ir teismų praktiką.

Mokytojai yra aukštos kvalifikacijos policijos darbuotojai, turintys daugelio metų darbo patirtį, detalių ir gilių žinių apie policijos procedūras ir smurto artimoje aplinkoje eigą. Jie gerai išmano vyriausybinių įstaigų funkcijas ir nevyriausybinių organizacijų veiklą, geba perduoti žinias ir motyvuoti kitus, ir svarbiausia, greta savo įprasto darbo, jie trokšta mokyti mažiau patyrusius pareigūnus, siekdami pagerinti smurtinių atvejų valdymo kokybę.

Siekdamas projekto tikslų, Generalinis policijos direktoratas jau inicijavo teisės aktų pataisas. Per artimiausius metus bus stengiamasi didinti pareigūnų informuotumą apie tai, kaip tvarkytis su smurtu artimoje aplinkoje, gerinti bendradarbiavimą su prokuroriais ir teisėjais, kadangi smurto artimoje aplinkoje aukai reikia ypatingo dėmesio tolesniame baudžiamajame ir civiliniame (šeimos) procese, o ypač – tyrimo baigties bausme, kuri skleistų žinią, kad smurtas artimoje aplinkoje yra nepriimtinas.

7. Suomija – „Jussi-Work“ Motinos ir vaiko namų ir prieglaudų federacija

„Jussi-Work“ – 1994 m. keturiuose Suomijos miestuose pradėtas vykdyti projektas, finansuotas Suomijos lošimo automatų asociacijos. „Jussi-Work“ remiamas Motinos ir vaiko namų ir prieglaudų federacijos, kuri yra pagrindinė Suomijos organizacija, vienijanti asociacijas, padedančias šeimoms institucinėmis ir bendruomeninėmis paslaugomis bei projektais.

Dabar „Jussi-Work“ vykdomas dešimtyje Suomijos regionų. 2012 m. jis turėjo apie 800 klientų.

Projektas yra orientuotas į vyrus, kurie nori nutraukti savo smurtinį elgesį santykiuose su artimaisiais, ir kuriems reikia paramos sprendžiant savo pačių krizes, ieškant nesmurtinių būdų spręsti problemas. Taip pat projektu siekiama padėti vyrams gyventi taikiai su savimi ir savo šeimomis. „Jussi-Work“ – tai tarnyba, kurios darbuotojai yra socialinių ar sveikatos priežiūros paslaugų specialistai, turintys terapeuto išsilavinimą, ir yra įsipareigoję saugoti kliento konfidencialumą.

„Jussi-Work“ teikia:

- pagalbą krizėje – smurto artimoje aplinkoje atveju vyrui reikalinga pagalba pasitaisyti;
- terapines diskusijas – ilgalaikio individualaus ar grupinio darbo galimybę;
- psichologinį konsultavimą ir rekomendacijas įvertinant ir randant naujas paramos ir pagalbos galimybes.

Projekto dėmesio centre yra šeima. Individualių vizitų metu įvertinama kiekvieno šeimos nario psichinė būklė ir, jei reikia, jie paskatinami prisijungti prie projekto proceso. Kiekvienam šeimos nariui paskiriamas atskiras konsultantas. Moters, vyro ir vaiko konsultantai bendradarbiauja tarpusavyje, vėliau darbo procese, kai manoma, kad jie bus saugūs visiems šeimos nariams, organizuojami bendri poros ir šeimos užsiėmimai.

Informacijos apie smurtą ir jo atsiradimą artimoje aplinkoje sklaida sumažina kliūtis, trukdančias ieškoti pagalbos. Stengiamasi, kad žmonės jau ankstyvame konsultavimo etape imtų kalbėti apie smurtą, kas taip pat gali padėti suprasti nesmurtinio elgesio esmę ir atpažinti ankstyvuosius smurtinio elgesio požymius.

„Jussi-Work“ prasidėjo nuo prielaidos, jog smurtautojui taip pat reikalinga parama, kad galėtų susidoroti ir sustabdyti smurtavimą. Vertinimo metu pastebėta stipri tendencija, kad viešosios tarnybos ir rūpybos institucijos, pavyzdžiui, psichikos sveikatos tarnybos, šeimos ir vaiko klinikos ar vaiko teisių apsaugos tarnybos nėra pasirengusios ir ne visada nori kelti smurto klausimą ir jį spręsti šeimoje bei intymiuose santykiuose.

Pradėjus „Jussi-Work“ projektą beveik visų jame dalyvaujančių vyrų (95 %) psichinė savijauta pagerėjo. Tie, kurie sakė, kad jų padėtis pagerėjo, manė, kad prie to prisidėjo „Jussi-Work“. Net 90 % dalyvių įvertino, kad projekto poveikis buvo itin didelis arba gana didelis. Nors smurto reiškinį ir sunku pamatuoti, vertinant veiklą stengiamasi pamatuoti smurto klientų šeimose dažnumą ir „Jussi-Work“ poveikį jam pačių vyrų akimis. Rezultatai rodo, kad smurto aiškiai sumažėjo. Dauguma vyrų (63 % – 40 vyrų), kurie anksčiau imdavosi fizinio smurto, apskritai nustojo tai daryti.

Tokie pasikeitimai turi svarbią prevencinę reikšmę. Kai yra žinoma, kaip smurtas kenkia šeimai ir ypač vaikams, teisingi veiksmai gali užkirsti kelią smurtui artimoje aplinkoje. „Jussi-Work“ projektas iš tiesų išryškino smurto pasekmes ir nustatė galimybes užkirsti kelią smurtiniam elgesiui.

8. Slovakija – „Pandoros skrynia“ Piliečių asociacija „MYMAMY“ („Mes motinos“)

Projekto tikslas – darbo su smurto aukomis metodinių naujovių atskleidimas ir šio reiškinio prevencija. Projekto veiklos organizuotos taip, kad ilgalaikėje perspektyvoje turėtų įtakos nusikalstamumo mažinimui.

Vykdam projektą ir siekiant padėti pavojuje esančioms moterims ir jų šeimos nariams gyventi be agresyvaus partnerio ar tėvo, pagerinti socialinių paslaugų, pagalbos ir prevencijos prieinamumą kaimo vietovėse, taikyti informacijos ir komunikacijos priemones, apmokyti socialinių paslaugų sektoriaus darbuotojus, buvo išplėtos psichologinio konsultavimo centro paslaugos. Projekte teikiamos psichologinės konsultacijos internetu, organizuojamos interneto diskusijos, kuriose moterys gali anonimiškai gauti svarbios informacijos ir įvertinti savo santykius. Projektas padeda nesunkiai pamatuoti visuomenės nuomonę smurto artimoje aplinkoje tema, jo veiklos taip pat apima seminarų apie smurto prevenciją artimuose santykiuose organizavimą mokyklų mokiniams, siūlo naujas įvairių metodų informacijos ir patirties dalijimosi formas – teises, socialines, psichologines, ekspertų konsultacijas, atsipalaidavimo technikas – kaip papildomą terapiją ilgalaikiams klientams.

Svarbiausi projekto tikslai yra šie:

- kurti naujas paslaugas tikslinėms grupėms, įsteigiant „Moterų klubą“, organizuojant elektroninį konsultavimą ir interneto diskusijų forumą;
- antrojo „FEMFEST“ – renginio, skirto platesnei visuomenei ir mokykloms, skatinančio lyčių lygybę ir lygias galimybes – organizavimas;
- mokymo kursų apie pagalbos tikslinei grupei metodus įgyvendinimas, siekiant sukurti pagalbą teikiančių specialistų tinklą;
- struktūros kūrimas ir duomenų bazės pildymas informacija apie lyčių lygybę, smurtą artimoje aplinkoje ir tikslinei grupei siūlomas paslaugas Prešovo rajono kaimo vietovėse.

Projekto tikslinės grupės:

- darbuotojai, vykdamys socialinės integracijos politiką viešajame ir NVO sektoriuose;
- moterys po motinystės atostogų ir socialiai remtinos moterys;
- nepalankioje socialinėje padėtyje esantys piliečiai;
- žemas pajamas gaunantys piliečiai;
- kitos socialiai atskirtos grupės ar kurioms gresia socialinė atskirtis.

Projekto rezultatai:

- bendras dalyvių skaičius: 564, iš jų – 477 moterys;
- bendras darbuotojų skaičius: 3, visos moterys;
- naujų paslaugų ir programų skaičius: 2 (elektroninis konsultavimas, ekspertų grupė).

Projekto leidiniai:

- metodinis vadovas – „Kaip nesusidurti su smurtu?“ (mokykloms);
- konferencijos almanachas – informacijos sklaidimas, DVD, CD filmas „Pandoros skrynia“;
- metodinis vadovas – „Kaip nepatirti smurto?“ (vidurinėms mokykloms);
- tinklo kūrimas ir vertinimas.

9. Lenkija – „Jonvabalių šalis“ Socialinės politikos departamentas, Sosnoweco miesto savivaldybė

Pagrindinis projekto tikslas – vystant novatorišką prevencijos programą ir didinant specialistų bei tėvų kompetencijas vaikų apsaugos nuo smurto srityje padidinti ankstyvą smurto prieš vaikus nuo 3 iki 5 metų atvejų ar didelės jo rizikos nustatymą. Projektas skirtas suteikti darželių darbuotojams žinių apie smurtą remiantis prevencijos programos metodologija, sustiprinti jų gebėjimus atpažinti prievartą prieš vaikus ir pagerinti tėvų atsakingos tėvystės gebėjimus.

Pagrindinis „Jonvabalių šalies“ programos aspektas – trijų itin svarbių sričių sujungimas: emocinio vystymosi profilaktikos, ankstyvojo smurto nustatymo ir ankstyvosios intervencijos. Darbo su vaikais pagrindas ir įkvėpimas – alegorija „Jonvabalių šalis“. Šios alegorijos istorija perteikiama metaforomis be aiškių nurodymų, paliekant vaikams laisvę interpretuoti. Pagrindinė diagnostinė medžiaga ir konkretaus darbo prielaida yra vaikų interpretacijos, tai, kaip jie supranta parabolės turinį, ir su kokio masto problemomis susiduria.

Istorijos veikėjai paprasčiausiai sudaro jos schemą. Jonvabalis – veikėjas, tapatinamas su galimybe gauti pagalbą, spręsti problemas, esamos situacijos alternatyva, džiaugsmu, kūrybišku problemų sprendimu, apsauga nuo visų neigiamų dalykų ir t. t. Šešėlis – veikėjas, tapatinamas su esamos situacijos racionalizavimu, savęs priėmimu sunkioje situacijoje, smurto elementų suvokimu kaip sąlygoto išorinių, o ne vidinių veiksnių, skriaudos ar vienišumo jausmo suvokimu, neigiamų, sunkių jausmų supratimu ir identifikavimu. Kiti veikėjai su profesionalia pagalba padeda interpretuoti reiškinius, savybes ir patirtis situacijoje, kurioje yra asmuo.

Pirmajame projekto etape pristatoma alegorija, kuri sudaro viso profilaktinio darbo matricą. Kitas veiklos etapas skirtas padidinti informuotumą apie smurtą artimoje aplinkoje, tęsiant pasaką ir krei-piant jos istoriją į konkrečias problemas. Pasakoje pateikiamos nuorodos į problemas ar situacijas, kurios yra nuosekliai įtrauktos į istoriją. Pasaka kalba apie vaikui žinomas situacijas ir sudaro darbo su vaiku metaforomis pagrindą. Paprastai 3–5 metų amžiaus vaikai patiria įvairius jausmus ir potyrius, pavyzdžiui, konfliktai namie, artimųjų ar daiktų netekimas. Taigi tolesnių užsiėmimų su vaiku metu sudaroma nuosekli veiksnių seka pagal galimų vaiko patirčių, susijusių su sunkia padėtimi ar prievarta, modelį: bejėgiškumo jausmas, ketinimų nesuvokimas, atsakomybės pojūtis, meilės poreikis, baimės jausmas (iš viso, šeši užsiėmimai).

Pasaka kaip darbo su vaikais forma pasirinkta dėl jos natūralios išraiškos formos, į kurią įtraukiama vaiko fantazija ir vaizduotė. Metaforos galia remiasi jos ilgaamžiškumu – vaikas gali ja pasiremti ir po daugelio metų (ilgalaikė prevencija). Kiekviena pasaka yra labai svarbi, kiekvienas veikėjas turi savo

užduotį. Pagrindinėje alegorijoje fėja yra galimybės gauti pagalbą metafora, ji įsmenina specialistą realiame gyvenime.

Viena pagrindinių teorinių projekto prielaidų yra ta, kad darželių grupėse yra vaikų ir iš standartinių, ir iš asocialių šeimų, o pastarieji dar gali būti neatskleidę savo auklėjimo spragų. Todėl programos turinyje daug dėmesio skiriama situacijoms ir savybėms nepaisant esamo vaiko suvokimo. Sunkių situacijų nepatiriantys vaikai praturtina savo žinias apie galimas patirtis, kurios gali atsirasti įvairiomis aplinkybėmis. Vaikai, patiriantys alegorijoje aprašomą būseną, gali sugretinti savo vidinį supratimą su pateiktomis interpretacijomis.

Projekto rezultatai:

- pagerėjo specialistų grupės gebėjimas atpažinti ankstyvuosius vaikų prievartos požymius ir į juos reaguoti;
- padidėjo tėvų, dalyvavusių mokymo kursuose, žinios apie auklėjimą be smurto;
- pagerėjo tėvų, dalyvavusių mokymo kursuose, ugdymo ir globos gebėjimai;
- padidėjo tėvų susidomėjimas ugdymo metodais be smurto;
- pagerėjo ankstyvasis didelės smurto prieš vaikus rizikos atvejų nustatymas;
- vaikai, patyrę smurtą artimoje aplinkoje, gavo paramą ir pagalbą.

10. Čekija – „Smurto artimoje aplinkoje prevencija Brno mieste – tarpdisciplininis metodas“ Pietų Moravijos regiono valdžios institucija

Projekto tikslas – sukurti Čekijoje veiksmingą tinklą, kovojantį su smurtu artimoje aplinkoje ir vienijantį visas institucijas, dirbančias su smurtu artimoje aplinkoje, t. y. policiją, civilinį teismą, baudžiamąjį teismą, jaunimo socialines tarnybas, socialinės rūpybos tarnybas, įvairias iniciatyvas prieš smurtą ir atitinkamas valdžios institucijas. Pagrindinė projekto mintis – kad siekiant veiksmingos ir tvarios apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje, reikalingas glaudus institucinis ir socialinis bendradarbiavimas.

Nuo pat pradžių projektą kūrė tarpdisciplininė komanda, kurios dėka buvo garantuota kokybiška, profesionali ir prieinama pagalba asmenims, patyrusiems smurtą artimoje aplinkoje Brno mieste. Tad pagrindinis projekto ramstis buvo „DONA centro“ įkūrimas, kuris vėliau pertvarkytas į „Pietų Moravijos regiono intervencijų centrą“. Kiti pagrindiniai projekto uždaviniai – intensyvus įvairių susijusių specialistų mokymas, informacinės medžiagos parengimas ir išplatintas visuomenei bei specialistams. Prieš pradėdant projekto įgyvendinimą buvo parengta situacijos analizė, atspindinti smurto artimoje aplinkoje padėtį Brno mieste ir nurodanti vadinamąsias „baltąsias dėmes“ pagalbos smurto artimoje aplinkoje aukoms srityje.

Projektu sukurta detali ir išsami prevencinės informacijos sistema su nurodymais, kaip stebėti ir atpažinti pirmuosius smurto artimoje aplinkoje požymius ir kaip juos užkardyti visose amžiaus grupėse (vaikų, paauglių, tėvų ir senelių). Siekiant suteikti daugiau informacijos tiems, kas jau yra tapę aukomis, projekte pateikiama kompleksinė informavimo sistema su visų galimų apsaugos ir rūpybos institucijų kontaktais.

Projektas pradėtas 2006 m., tačiau nuo tol įvyko keli pakeitimai. Kiekvienais metais konkretūs jo uždaviniai atspindi esamą situaciją smurto artimoje aplinkoje srityje.

2007 m. buvo jungiamos, tobulinamos ir pamažu plečiamos ankstesniais metais nustatytos tarpdisciplininio bendradarbiavimo teminės sritys. Pagrindinės projekto veiklos buvoprofesionaliai apmokyti sveikatos priežiūros darbuotojus ir kurti išsamią visuomenės informavimo programą Brno miestui ir Pietų Moravijos regionui.

Pagrindinis 2008 m. etapo tikslas – perteikti informacijos apie smurto artimoje aplinkoje problemų svarbą plačiajai visuomenei. Specialiai parengti darbuotojai vedė viešus debatus ir platino informacinius lankstinukus ir brošiūras.

2009 m., augant visuomenės poreikiui gauti kokybišką informaciją ir lengvą bei pastovią prieigą, pro-

jekto veiklos buvo nukreiptos į elektroninio žemėlapiu, kuris padėtų žmonėms, kuriems kyla smurto artimoje aplinkoje pavojus, sukūrimą. Žemėlapis buvo pateikiamas jutikliniuose ekranuose viešose vietose. Kitu žingsniu sukurta vieša „Brno tarpdisciplininės komandos“ interneto svetainė su klientų skiltimi, kurios administravimas prieinamas tik projekto komandos nariams, naudojant koduotą prieigą.

2010 m. buvo tęsiami visuomenės informavimo didinimo renginiai (interaktyvūs debatai, teatro pasirodymai, filmų peržiūros ir t. t., platinama įvairi medžiaga mokiniams ir t. t.).

2011 m. Brno pradinėse ir vidurinėse mokyklose buvo organizuotas meno ir literatūros konkursas su smurtu artimoje aplinkoje susijusiomis temomis. Geriausi darbai buvo eksponuojami Brno naujojoje rotušėje kaip profesionalios fotografijos parodos ta pačia tema dalis. Dar vienas konkurso rezultatas – tai naujos metodologijos mokytojams, dirbantiems su mokiniais smurto artimoje aplinkoje tema, sukūrimas.

Kaip ir ankstesniais metais, 2012 m. etape pagrindinis dėmesys skirtas visuomenės informavimo ir skatinimo veiklai, kuri persikėlė į masinės žiniasklaidos priemones, t. y., pagrindines televizijas, radiją ir t. t. Šiuo metu projektas tęsia plačią žiniasklaidos kampaniją, kadangi rengiami nauji garso ir vaizdo pranešimai ir didėja bendradarbiaujančių žiniasklaidos partnerių skaičius.

Projekto rezultatai:

- remiantis 2005 m. tarpdisciplininės komandos sukurtu situacijos planu įgyvendintos visos trumpalaikės ir ilgalaikės veiklos (lankstinukai visuomenei ir vadovai specialistams, kampanijos plakatai, mokymas, žiniasklaidos kampanijos);
- įsteigtas naujas „DONA“ psichologinio konsultavimo centras Brno mieste (per pirmuosius 4 mėnesius konsultuotos 137 smurto aukos, vykdytos 74 konsultacijos, suteiktas prieglobstis 13 asmenų);
- sukurta speciali programinė įranga „DONA“ centrui (duomenų analizė, anonimiškas daugiau nei 30 kriterijų stebėjimas), kurios pagalba tolesniam vertinimui apie „DONA“ centrą pateikiama tiksli informacija;
- vykdomas specialistų mokymas (policijos pareigūnų, susijusių administracijos darbuotojų, psichologų, pedagogų ir socialinių darbuotojų, gydytojų ir paramedikų);
- visuomenės informavimo kampanijos buvo sėkmingos, visoms tikslinėms grupėms išplatinta informacinė medžiaga (147411 lankstinukų 2008 m., 23 vieši debatai, specializuotų seminarų ciklas ir t. t.);
- sukurta elektroninė prieiga prie informacinių paslaugų (5 000 lankytojų per 2009 m.).

11. Bulgarija – „Stop smurtui artimoje aplinkoje!“ Regiono policijos direktoratas

Pagrindinis projekto tikslas – vykdyti veiksmingą smurto artimoje aplinkoje prevenciją Bulgarijos Tergovištės regione, didinant žmonių informuotumą apie smurtą artimoje aplinkoje ir teikiant paramą smurto aukoms. Šis projektas – tai bendra Regiono policijos direktorato ir NVO Tergovištės NAIA asociacijos iniciatyva, kurios specialistai teikia paramą smurto artimoje aplinkoje aukoms.

Projektas turi tris tikslus:

1. gerinti specialistų (psichologų, socialinių darbuotojų, mokytojų, gydytojų ir t. t.) prieigą prie specializuotos literatūros ir sukurti informacijos „banką“ visomis smurto artimoje aplinkoje temomis;
2. didinti piliečių indėlį į smurto artimoje aplinkoje prevenciją, dalyvaujant teminėse grupėse, atvejų aptarimuose ir t. t.;
3. skatinti aukas kalbėti apie problemą – dalintis patirtimi ir gauti pagalbą, išlaikant anonimiškumą, jei auka to pageidauja.

Bendradarbiavimas smurto artimoje aplinkoje srityje prasidėjo 2006 m., kai projekto partneriai ėmė drauge nagrinėti atskirus atvejus. Po to buvo įgyvendinti bendri prevencijos projektai ir 2012 m. pasirašyta bendradarbiavimo sutartis dėl „Nusikaltimų prevencijos centro“ kūrimo. Šis centras teikia pagalbą ir konsultacijas visuomenei dėl Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo įgyvendinimo. Bendromis pastangomis dviejose Tergovištės savivaldybės bendruomenėse įrengti du pagalbos ir konsultavimo smurto artimoje aplinkoje aukoms centrai, kuriuose dirba tarpžinybinės komandos, susidedančios iš policijos pareigūnų ir NAIA asociacijos specialistų.

Įgyvendinant projektą, sudaryta darbo grupė iš policijos ir minėtos NAIA asociacijos atstovų. Prie projekto prisijungė savanorių grupė – Tergovištės mokyklos mokiniai. Vykdydama projekto veiklas, darbo grupė reguliariai aptardavo pasiekimus, teikė rekomendacijas, į kurias buvo atsižvelgiama tolesniame darbe.

Taip pat sukurta teminė interneto svetainė „Stop smurtui artimoje aplinkoje“, kurią sudaro šios dalys: forumas, pokalbių kambarys (angl. – *Chatroom*) ir virtualus informacijos bankas (angl. – *Virtual Sharing*). Joje daugeliui suprantama kalba skelbiama informacija tokiomis temomis kaip prievartos ar

smurto artimoje aplinkoje rūšys, prievarta prieš vaikus ir susiję mitai bei tiesa, problemos valdymas, aukų apsaugos formos. Informacijos apie problemas „bankas“ leidžia smurto artimoje aplinkoje specialistams (psichologams, socialiniams darbuotojams, mokytojams, gydytojams ir t. t.) plėsti savo žinias ir teikti veiksmingesnę paramą aukoms. Interneto svetainės lankytojams suteikiama galimybė išreikšti savo nuomonę, kurios pagalba kuriamas pilietinės bendruomenės branduolys, skleidžiantis smurto artimoje aplinkoje požymių bei jo netoleravimo idėjas.

12. Vengrija – „Tai – ne asmeninis reikalas!“ Čongrado apskrities policijos komisariatas

1997 m. pradėtas projektas „Tai – ne asmeninis reikalas!“ suteikė galimybę Čongrado apskrities gyventojams būti saugesniems nuo smurto artimoje aplinkoje. Projekto tikslas – rengti veiksmingas smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir mažinimo priemones, didinti informuotumą ir skatinti visuomeninę veiklą kovoje su šiuo reiškiniu įvairiuose visuomenės sluoksniuose. Projekto esmė – tinkamas informacijos teikimas įvairioms piliečių grupėms (potencialioms aukoms, specialistams, plačiajai visuomenei), vykdomas individualaus kontakto būdu (patruliavimas, lankymo tinklas, ugdymo programos) ir bendravimu elektroninėmis bei masinėmis žiniasklaidos priemonėmis.

Projektas buvo parengtas reaguojant į visuomenės poreikį užkardyti smurto atvejus – tiek remiantis nacionaliniu, tiek ir atskirų smurtą patyrusių gyventojų poreikiais. Šios sąlygos nulėmė projekte naudojamas ir įgyvendinamas priemones bei modulius.

1 modulis, pavadintas „Visuomenės saugumas – nusikaltimų prevencijos patruliavimas“ skirtas pasiekti ir informuoti gyventojus, gyvenančius nutolusiose gyvenvietėse bei turinčius prastus susisiekimo būdus. Patruliavime dalyvaujančių specialistų (policijos pareigūnų, įvairių valdžios institucijų atstovų ir savanorių) dėka, nustatyta daug smurto artimoje aplinkoje atvejų, apie kuriuos nebuvo pranešta policijai. Patruliavimas vyksta reguliariai pagal nustatytą planą. Kiekvieną kartą aplankomi 5–9 namai, ir kiekviename praleidžiama apie 30–60 minučių.

Projektas buvo išplėstas įvedus *2 modulį*, pagal kurį nustatytas „lankymo tinklas“ miesto blokinų namų rajonuose, kuriuose kyla panašios problemos. Be policijos pareigūnų, šiam tinklui priklauso socialiniai darbuotojai, psichologai ir savanoriai, kurie koordinuoja institucijų teikiamą paramą, lanko gyventojus ir teikia jiems reikiamą informaciją.

3 modulis tikslas – formuoti piliečių požiūrį į smurtą taikant įvairias švietimo programas. Programoje „Vaikų darželio policininkas“ policijos pareigūnai, naudodami specialius metodus, teikia vaikams informaciją, aktualią jų amžiui, ir tuo pat metu stengiasi nustatyti užslėptus smurto namuose atvejus. Panašios programos vykdomos ir pradinių bei vidurinių mokyklų mokiniais. Siekiant vykdyti efektyvią prevenciją, rengiami būsimų specialistų, dirbsiančių su smurto namuose problema, mokymo kursai, vykstantys Segedo universitete.

Paskutinytis – *4 modulis*, atitinkantis informacinės visuomenės poreikius, vykdomas naudojant interneto ir elektroninės žiniasklaidos teikiamas galimybes. Visuomenė „Policijos žiniomis“ (naujienos elektroniniu formatu) ir „Policininko tinklaraščiu“ (tinklaraštis vietos naujienų interneto svetainėje) nuolat informuojama apie projekto vykdymą. Apskrities naujienose (spaudoje), specialioje tam skirtoje skiltyje taip pat nuolat skelbiama einamoji projekto informacija. Projekto metu sukurta nusikaltimų prevencijos interneto svetainė (www.bulisbiztonnsag.hu).

Veiksminga nusikaltimų prevencijos veikla gali būti vykdoma tik tokiais metodais, kurie atitinka objektų amžiaus poreikius komunikacijos priemonių ir turinio atžvilgiu. Tad projekte nuspręsta naudoti

„Nusikaltimų prevencijos trumpametražių filmų kolekciją“. Filmuose suprantamu, interaktyviu būdu pateikiamos kasdieninės situacijos, grėsmės ir sprendimai. Kolekciją sudaro 70 trumpametražių nusikaltimų prevencijos filmų, iš kurių trys skirti smurto artimoje aplinkoje problemoms.

Projekto rezultatai:

- paskutiniaisiais metais šioje bendruomenėje sumažėjo pažeidimų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, skaičius, taip pat teigiami subjektyvūs rezultatai, susiję su parama aukoms;
- pradėtas patruliavimas atokesnėse vietovėse. Atokesnių vietovių gyventojų saugumo jausmas dėl asmeninių susitikimų su patruliais padidėjo, o smurto artimoje aplinkoje latentiskumas sumažėjo. Tai įrodyta statistiniais duomenimis;
- įdiegus įvairių tarnybų vykdomas skirtingam amžiui pritaikytas švietimo bei prevencijos programos, pasiektas visuomenės informuotumo proveržis. Papildomai buvo pradėti specialūs kursai universitete, ir būsiami „lankymo tinklo“ nariai baigs mokslus, žinodami apie naujausius tyrimus ir ankstyvųjų smurto požymių sistemą;
- žiniasklaida prisidėjo prie visuomenės požiūrio formavimo ir latentinių smurto artimoje aplinkoje nusikaltimų skaičiaus mažinimo. Naudojant modernias komunikacijos priemones, dėmesio sutelkimas ir žinia, kad smurtas – tai „ne asmeninis reikalas“, pasiekė platų suinteresuotų žmonių ratą. Interneto svetainė padeda informaciją gauti anonimiškai, elektroninis paštas užtikrina greitą ir efektyvą informacijos srautą, o „Zara“ tinklaraštis suteikia galimybę teikti naujausius pranešimus. Informacijos sklaidą papildė įvairios prevencinės, informacinės brošiūros ir plakatai, pateikiami tiek atspausdinti, tiek parsisiuntimui.

13. Ispanija – „Pagalbos šeimai grupė – specialistų komanda, teikianti pagalbą smurto artimoje aplinkoje aukoms“ Policijos generalinio komisaro centrinis pagalbos šeimai skyrius

Pagalbos šeimai grupės (SAF), išsidėsčiusios visoje Ispanijos teritorijoje ir policijos tarnyba, veikianči visą parą, teikia smurto aukoms profesionalią ir pritaikytą pagalbą. Ypatingas dėmesys skiriamas labiausiai pažeidžiamoms grupėms: moterims, nepilnamečiams, neįgaliesiems ir pagyvenusiems žmonėms. Šios grupės vykdo veiklą, susijusią su šeimos aplinkoje įvykdytų nusikaltimų tyrimu ir baudžiamuoju persekiojimu, teikia pagalbą koordinuojant veiksmus su kitomis institucijomis, teikia konsultacijas, palaiko grįžtamąjį ryšį bei apsaugą aukoms. SAF koordinuoja savo veiklą su UPAP (prevencijos specialistų grupėmis, teikiančiomis pagalbą ir apsaugą moterims, nukentėjusioms nuo smurto artimoje aplinkoje).

Pagrindinis projekto tikslas – pagerinti policijos metodų veiksmingumą, sprendžiant smurto artimoje aplinkoje atvejus ir nusikaltimus lyties pagrindu. SAF veiklą su moterimis, nukentėjusioms nuo netinkamo elgesio ir smurto dėl lyties, reglamentuoja veiklos ir bendradarbiavimo protokolų rinkinys, kuriuo nustatomi santykiai tarp įvairių dalyvių ir pareigūnų (policijos padaliniai, teisminės, baudžiamosios institucijos, rūpybos tarnybos ir t. t.), siekiant kovoti su šiuo reiškiniu, taikant įvairias sritis apimančią metodą.

Šių specializuotų grupių (SAF ir UPAP) darbuotojai, užkardydami smurto pasireiškimus, priima specialiuosius protokolus, kurie apima tokius pagrindinius aspektus:

- aukos turi galimybės gauti smurtautojo elgesį ribojančias priemones. Vienu prašymu nukentėjusysis gali išdėstyti visus savo pageidavimus bei gauti kelias apsaugos priemones (baudžiamąsias, civilines, apsaugos ir socialines), nustatytas teisės aktuose;
- koordinavimas su teisminėmis institucijomis. Vienas pagrindinių protokolo tikslų yra teisėjų ir policijos pareigūnų veiksmų koordinavimas, siekiant užtikrinti greitą ir sklandų bendradarbiavimą tarp šių institucijų bei aukos apsaugą;
- koordinavimas su miesto tarybos policijos pajėgomis, siekiant optimizuoti savivaldybės teritorijoje esančių teisėtvarkos tarnybų darbuotojų ir ūkio išteklius, taip užtikrinant veiksmingą teismo sprendimų smurtautojams, priimtų dėl smurto lyties pagrindu bei aukų apsaugos įgyvendinimą;
- teisinis konsultavimas smurto, kylančio lyties pagrindu, aukoms, skirtas efektyviai įgyvendinti nukentėjusiųjų teisę į skubią, nemokamą ir specializuotą teisinę pagalbą, taip pat bendradarbiavimo priemonių tarp nacionalinių teisėsaugos agentūrų ir įvairių advokatų asociacijų koordinavimas;
- užsieniečių moterų, neturinčių nuolatinės gyvenamosios vietos Ispanijoje ir nukentėjusių nuo

smurto lyties pagrindu, apsauga. Ispanijos nacionalinės policijos pajėgos nuolat siekia apsaugoti užsienietes moteris nuo smurto lyties pagrindu, nes dėl savo užsieniečių statuso ir nepastovaus administracinio statuso Ispanijoje jos yra itin pažeidžiamos.

Nuo to momento, kai sužinoma apie smurto lyties pagrindu atvejį, pradedami tyrimo veiksmai, nustatomas rizikos aukai lygis ir jos apsaugai pritaikomos policijos ir teisinės priemonės. Rizikos vertinimas dėl smurto prieš moterį ir jos pokyčiai stebimi naudojant Valstybės saugumo sekretoriato patvirtintus metodus ir standartines formas. Kai nustatomas konkretus rizikos aukai lygis, jai suteikiamos konkrečios apsaugos priemonės.

Projekto rezultatai:

- koordinavimo, bendradarbiavimo ir perkėlimo protokolai sudaryti specialistų, dirbančių smurto artimoje aplinkoje srityje;
- sudarytas įvairių socialinių partnerių, dalyvaujančių procese, žemėlapis, palengvinantis informacijos srautą ir perkeliantis jį iš privataus sektoriaus į viešąjį;
- įkurti greiti komunikacijos kanalai, sąlygojantys didesnę policijos tyrimų ir pakartotinių nusikaltimų prevencijos veiksmingumą;
- 2009 m. pradėta įgyvendinti smurtautojų vietos nustatymo, jei jie prieina pernelyg arti prie smurto lyties pagrindu aukų, programa, naudojant elektronines apsaugos priemones ir siekiant užtikrinti teismo paskirtų ribojančių apsaugos priemonių įgyvendinimą.

**14. Portugalija – „E-Maria“ – „Europos smurto artimoje aplinkoje ar lyties pagrindu rizikos įvertinimo vadovas“
Moterų prieš smurtą asociacija**

Projektu „E-MARIA“ siekiama pagerinti smurto artimoje aplinkoje intervencijos galimybes ir paskatinti aukų atsigavimo procesą. Pagrindinis dėmesys siekiant garantuoti aukų apsaugą, užkirsti kelią tolesniems smurto veiksams ar žmogūdystėms ir suteikti galimybę smurto aukoms gyventi be smurto skiriamas rizikos valdymui ir saugumo plano įgyvendinimui.

Pagrindiniai projekto uždaviniai:

- sukurti būdus ir priemones, kurie užtikrintų didelį nukentėjusiųjų apsaugos efektyvumą ir veiksmingumą;
- sukurti integruotą ir nuoseklų intervencijos šioje srityje metodą;
- kurti formalius ir neformalius tinklus bei partnerystes, siekiant užsibrėžtų tikslų ir skleisti informaciją apie projektą.

Projekto veiklos buvo vykdomos šiais etapais:

- Analizė. Esamos informacijos apie rizikos įvertinimo metodus, susijusius teisinius aspektus, nukentėjusiųjų mokymą surinkimas. Analizės tikslas – nustatyti sritis, kur galima tobulėti, įsisa-vinti gerąją praktiką, nustatyti specifinius vaidmenis ir susijusias suinteresuotąsias šalis.
- „E-MARIA“ kūrimas. Internetinio vadovo apie rizikos vertinimą, kuris galėtų būti įgyvendintas bet kurioje Europos šalyje ir pritaikytas tikslinėms grupėms ir naudos gavėjams, kūrimas. Taip pat buvo sukurti mišraus formato mokymo moduliai, skirti padėti specialistams įvertinti ir valdyti riziką.
- Mokymo modulių nukentėjusiesiems sudarymas. Mokymo paketo smurto aukoms, skirto prisidėti prie aukų atsistatymo, įskaitant rizikos vertinimą, tolesnio gyvenimo planavimą, sukūrimas.
- Vadovo ir mokymo modulių užbaigimas. Po pilotinio etapo, vadovas ir mokymo moduliai peržiūrimi ir galutinai užbaigiami; jie išverčiami į partnerių kalbas ir išspausdinami.

Pirminiai projekto tikslai buvo pasiekti. Rizikos vertinimas ir aukos saugumo planavimas įtraukti į rizikos valdymo metodiką, vadove iliustruojamas intervencijos procesas su patarimais, paremtas gerąja praktika ir rekomendacijomis rizikos vertinimo bei valdymo ir bendruomenių tinklų lygmeniu. Išvystytas organizacijų bendradarbiavimas, sukurtas formalus tinklas, palaikantis projekto veiklą vykdymą. Šis tinklas prasidėjo nuo pagrindinių suinteresuotųjų šalių ir įtraukė beveik visas organizacijas, susijusias su intervencija į smurtą artimoje aplinkoje, įskaitant nacionalines institucijas ir policijos pajėgas.

Išleistos kelios projekto publikacijos:

- „Europos rizikos vertinimo vadovas“. Jame teikiamos rekomendacijos specialistams, siekiant

surasti bendrą kalbą, priimti ir sustiprinti bendrus intervencijos principus vertinant ir valdant riziką. Vadovas pateikiamas dviem formatais: „E-Manual“ (visa elektroninė versija anglų kalba) ir bukletas.

- „Mokymo paketas specialistams“. Su šešiais moduliais skirtingiems aspektams, susijusiems su lytinių partnerių smurtu, šis paketas suteikia mokytojams konkrečią medžiagą ir patarimus, kaip mokyti specialistus, dirbančius lytinių partnerių smurto srityje.
- „Mokymo paketas nukentėjusioms moterims“. Su dešimtimi modulių, paketas teikia mokytojams rekomendacijas ir patarimus, kaip dirbti su nukentėjusiomis moterimis, kad padėtų joms atstatyti savo gyvenimą be smurto.

15. Estija – „Smurtas pasimatymų metu“

Policijos ir sienos apsaugos valdyba, Viešosios tvarkos policijos departamentas, Plėtros biuras

Projektas „Smurtas pasimatymų metu“ pirmiausia prasidėjo kaip pilotinis projektas nedidelėje Estijos dalyje. Nuo 2011 m. rudens Policijos ir sienos apsaugos valdyba projektą išplėtė visuose Estijos regionuose. Policija kvietė įvairias su šia tema susijusias organizacijas dalyvauti projekte, nes iki šiol nebuvo bendrų, visos šalies mastu vykdomų sąmoningumo didinimo veiklų jaunimui šia konkrečia tema.

Projekto tikslai:

- didinti jaunimo sąmoningumą apie smurtą intymiuose santykiuose;
- teikti žinias apie tai, kaip pastebėti smurto požymius;
- teikti žinias, kaip gyventi saugiai, sveikai ir be smurto;
- teikti žinias apie pagalbos galimybes.

Siekdama šių tikslų ir bendradarbiaudama su partneriais, policija sukūrė specialią mokymo programą. Išleisti informaciniai bukletai buvo naudojami kaip pagalbinė paskaitų medžiaga ir išdalinti visiems dalyviams. 2012 m. balandžio ir rugsėjo mėnesiais buvo organizuojamas mokymas mokytojams – tiek policijos pareigūnams, tiek paramos aukoms darbuotojams, kurie vėliau ėmė vesti paskaitas mokyklose.

Ankstyvas jaunimo sąmoningumo didinimas išmoko juos atpažinti partnerio elgesio riziką ir tiksliai įvertinti bendravimo specifiką. Smurto artimuose santykiuose suvokimas ir ankstyvas reagavimas gali padėti užkirsti kelią psichologinei ir fizinei žalai bei sumažinti agresiją artimuose santykiuose. Mokiniais buvo vedamos paskaitos, o vėliau jų atsakymų pagrindu atliktas rezultatų tyrimas.

Pirmojo tyrimo pagrindiniai rezultatai:

- 77% jaunuolių yra patekę į situacijas, kurios galėjo būti laikomos partnerio smurtu;
- nustatyta, jog dažniausiai jie patiria fizinį smurtą – daugiausia stumdymąsi, pliaukštelėjimą, tampymą už plaukų;
- jei patiriamas psichologinis smurtas – tai dažniausiai pavydas ir jo proveržiai; taip pat buvo paminėta, kad jaunuolių partneriai dažnai klausia partnerio socialinių tinklų slaptažodžių ar juos žino;
- nė vienas iš jaunuolių, patyrusių partnerio smurtą, nesikreipė pagalbos į ją teikiančias organizacijas;
- 60% jaunimo, patyrusio smurtą artimoje aplinkoje, patyrė ir partnerių smurtą;

- perskaitytos 29 paskaitos 23 vidurinėse mokyklose apytiksliai 850-čiai mokinių;
- efektyvios paskaitos buvo tos, kur mokinių skaičius neviršijo 30, ir kuriose nedalyvavo mokytojai – jose mokiniai aktyviai dalyvavo, uždavė klausimus, aptarinėjo temą.

Projekto rezultatai:

- mokiniams paskaitose labiausiai patiko tai, kad jos buvo interaktyvios – daug gyvenimiškų pavyzdžių, geri mokytojų įgūdžiai ir sąžiningumas, daug informacijos;
- dauguma respondentų buvo patenkinti paskaitomis. Jei ką nors keistų, norėtų, kad paskaitos būtų ilgesnės, nes temos buvo įdomios;
- po paskaitų 70 % dalyvių teigė, kad jie daugiau sužinojo apie smurtą artimuose santykiuose, gebėjo pastebėti smurto požymius, ir sužinojo, kur kreiptis, jei prireiktų pagalbos;
- 30 % nurodė, kad paskaita paskatino juos ieškoti pagalbos ir palikti smurtaujantį partnerį.

PAPILDOMI 2013 M. GEROSIOS PRAKTIKOS KONFERENCIJOS (GPK) PROJEKTAI

1. Čekija – „Nusikaltimo vieta? Namai!“ Moravijos-Silezijos regiono policijos komisariatas (Ostravos miesto policijos komisariatas)

Šį projektą organizuoja ir įgyvendina Čekijos Respublikos Moravijos-Silezijos regiono Ostravos miesto policijos komisariatas. Naudojami įvairūs metodai, metodologijos ir veiklos: žiniasklaidos pagalba, švietimo kampanijos, šviečiamoji medžiaga, garso ir vaizdo reklamos, informaciniai filmai, seminarai bei konferencijos.

Pagrindiniai projekto tikslai:

- sunkių smurto artimoje aplinkoje atvejų nustatymas;
- aukų apsauga nuo sunkių, gyvybei gresiančių sveikatos sužalojimų;
- smurto artimoje aplinkoje latentiškumo mažinimas, vykdant prevencinę veiklą ir visuomenės informavimo kampanijas;
- aukų traumų mažinimas (ypač tradicinėse pažeidžiamose grupėse) ir ankstyvos prevencijos bei pagalbos teikimas visiems asmenims, dalyvavusiems smurto artimoje aplinkoje incidente.

Sudaryta 35 Ostravos apskrities departamente dirbančių policijos pareigūnų – detektyvų ir specialios riaušių malšinimo policijos pareigūnų, baigusių specialius mokymus – komanda, kuri yra pasiekama visą parą. Stengiantis pasiekti tikslines aukų grupes, ypatingas dėmesys skirtas itin pažeidžiamoms aukoms, taip pat vaikams ir pagyvenusiems žmonėms. Jei jie tampa nusikaltimo aukomis, siekiant išvengti pakartotinės viktimizacijos, baudžiamasis procesas vykdomas specialiose apklausų ir konsultavimo patalpose.

Viena specifinių rizikos grupių yra pagyvenę žmonės ir tėvai, kuriuos skriaudžia jų vaikai. 2012 m. šiai aukų grupei buvo skirta daug dėmesio, ieškoma veiksmingų prevencijos priemonių ir sprendimų strategijų sprendžiant taip vadinamus kartų konfliktus. Išleista visiškai nauja spausdinta medžiaga, pritaikyta pagyvenusių žmonių poreikiams (didesnis formatas, didesnis šriftas, pridedamas padidinamasis stiklas).

Bendradarbiaujant su Ostravos universiteto Medicinos fakultetu buvo sukurti du edukaciniai filmai pagyvenusiems žmonėms ir tėvams – „Ar tai vis dar mūsų sūnus?“ ir „Taiki senatvė“. Projekte taip pat daug dėmesio skirta vaikams, ypač – vaikams liudininkams. Jiems išleista labai populiari leidinių serija „Saugi vieta? Namai!“.

Taip pat buvo kuriamos ir mokymo strategijos specialistams. 2012 m. vyko nacionalinė konferencija „Smurtas artimoje aplinkoje prieš pagyvenusius asmenis – galimi sprendimai“. Ji buvo skirta specialis-

tams ir ekspertams. Programoje pranešimus skaitė žinomi medicinos ekspertai, teisėjai, psichologai, policijos pareigūnai ir t. t. Renginyje (seminaruose ir paskaitose) dalyvauti galėjo ir plačioji visuomenė.

Nuo pat projekto pradžios vykdoma žiniasklaidos kampanija pavadinimu „Nusikaltimo vieta? Namai!“ Jos pagrindinis tikslas – informuoti plačiąją visuomenę apie smurto artimoje aplinkoje žalą, jo pasekmes ir prevencijos galimybes. Norint pasiekti kiek įmanoma platesnę auditoriją, buvo naudojama vietinė, regioninė ir nacionalinė žiniasklaida.

2. Lenkija – „Mėlynoji linija“ Nacionalinė pagalbos smurto artimoje aplinkoje aukoms organizacija

Nacionalinė Lenkijos pagalbos smurto artimoje aplinkoje aukoms organizacija „Mėlynoji linija“ veikia nuo 1995 m. Ji buvo įsteigta Valstybinės su alkoholiu susijusių problemų prevencijos agentūros prašymu. Pagrindinis organizacijos tikslas – stengtis suteikti pagalbą kuo didesniai nukentėjusiųjų nuo smurto artimoje aplinkoje ratui ir pagerinti intervencijų smurtautojams veiksmingumą. „Mėlynoji linija“ turi ir intervencijos, ir informacijos telefono linijas prievartą patyrusiems asmenims, taip pat teikia teisinės konsultacijas telefonu ir elektroniniu paštu.

„Mėlynoji linija“ – tai socialinis judėjimas, vienijantis žmones ir organizacijas, dalyvaujančius smurto artimoje aplinkoje prevencijoje (šiuo metu vienija daugiau nei 1,300 asmenų ir subjektų). Organizacijoje vedami seminarai, skirti mokyti judėjimo narius, dirbančius smurto artimoje aplinkoje prevencijos srityje, teikiamos „Mėlynosios linijos“ specialistų konsultacijos telefonu (22/6660060), kitiems specialistams – žmonėms, vykdančioms smurto artimoje aplinkoje prevencijos priemones, taip pat organizuojamos humanitarinių mokslų studentų stažuotės, kurių metu jie turi galimybę pasiruošti profesiniam darbui su smurto artimoje aplinkoje aukomis.

„Mėlynoji linija“ taip pat administruoja interneto svetainę www.niebieskalinia.info, kurioje yra diskusijų forumas, pateikiamas pagrindinių įstaigų, teikiančių pagalbą smurto artimoje aplinkoje aukoms, sąrašas. Visi duomenys, susiję su „Mėlynosios linijos“ veikla, registruojami profesionalioje elektroninėje duomenų bazėje, padedančioje atlikti įvairius tyrimus bei analizes ir planuoti tolesnius smurto artimoje aplinkoje prevencijos žingsnius.

Nuo projekto pradžios įvyko beveik 180 tūkst. pokalbių su smurto artimoje aplinkoje aukomis ir liudininkais, inicijuota daugiau nei 1400 intervencijų, atsakyta į daugiau nei 7 000 laiškų, apmokyta 1300 specialistų, tarp kurių – 250 praktikantų. Pastovių kontaktinių vietų smurto artimoje aplinkoje aukoms įkūrimas padėjo nustatyti potencialių aukų, gyvenančių įvairiuose šalies regionuose, poreikius, apibrėžti reikiamas procedūras bei būdus, leidžiančius veiksmingiau teikti pagalbą ir reaguoti į smurtą. Remdamosi „Mėlynosios linijos“ patirtimi, policija ir kitos tarnybos sukūrė ir 1998 m. įgyvendino intervencijos smurto artimoje aplinkoje atvejais procedūrą – „Mėlynąją kortelę“.

„Mėlynosios linijos“ patirtis tapo svarbiu elementu rengiant smurto artimoje aplinkoje prevencijos įstatymą (2005 m.) ir jo pataisas (2010 m.). Bendravimas su smurto aukomis bei liudininkais ir įstaigų bei pagalbos organizacijų atstovais padėjo gauti išsamių žinių apie smurto artimoje aplinkoje prevencijos sistemą Lenkijoje – pagalbos aukoms ir intervencijos prieš smurtautojus išteklius ir kliūtis,

trukdančias veiksmingai smurto prevencijai. Pagalbos organizacija „Mėlynoji linija“ tapo ekspertine institucija, kurios pasiekimai ir patirtis padėjo teisėkūros darbui.

3. Lenkija – „Geltona kortelė smurtautojui“ Ščecino policijos komisariatas, Prevencijos departamentas

Projektu „Geltona kortelė smurtautojui“ siekiama sukoordinuoti įvairias susijusių institucijų vykdomas strategijas ir veiklas, skirtas smurtautojams suteikti realią galimybę pakeisti savo elgesį ir taip pagerinti šeimų, kenčiančių nuo smurto, gyvenimo situaciją. Norint veiksmingai sumažinti smurtą artimoje aplinkoje, reikalinga kompleksinė veikla tiek su aukomis, tiek ir su smurtautojais.

Įvykdžius projektą tikimasi pagerinti institucijų ir organizacijų atstovų, atsakingų už tiesioginį kontaktą su smurtautojais, profesinius gebėjimus, išmokyti juos profesionaliai reaguoti į smurto atvejus. Viena iš projekto naudojamų priemonių yra dokumentas „Geltona kortelė smurtautojui“.

Projektas suskirstytas etapais, kuriuos vykdant įvairiomis formomis ir veiklomis keičiamos smurtautojų nuostatos ir požiūris į smurtą.

I ETAPAS:

- Socialinė kampanija pavadinimu „Namai – itin saugi vieta“.
- Socialinių partnerių Spaudos konferencija.
- Pradinių mokyklų literatūros ir meno konkursas tema „Suaugusiųjų gyvenimas – mano šeima“, ugdantis atsakingą vaikų požiūrį ir tinkamą tėvų pavyzdį.
- Pasirengimo platinti „Geltonų kortelių“ formas darbai.
- Pasiruošimas rengti kompleksinius prokurorų, policijos pareigūnų, socialinių darbuotojų, probacijos pareigūnų ir įkalinimo įstaigų darbuotojų mokymus.

II ETAPAS:

- Šiame etape vykdoma veikla, skirta smurto artimoje aplinkoje mažinimui bendraujant su pažeidėjais, skatinant juos keisti savo elgesį ir pasirinkti gyvenimo būdą, nežalojant artimųjų.
- Siekiant išplėsti projekto tikslinę grupę, įtraukiant nepilnamečius nusikaltėlius, ir remiantis Vidaus reikalų ir administravimo ministerijos deklaracija dėl veiksmingesnio Januszko Korczako* idėjų skatinimo ir skleidimo 2012 m. remiantis vyriausybės programa „Drauge saugiau“, mokymų kursas specialistams buvo papildytas nepilnamečių nusikalstamumo problemos sprendimo tema (* Lenkijos žydų pedagogas, pediatras ir garsių pedagoginių knygų apie darbą su sunkiais vaikais autorius).
- Kompleksiniai mokymai specialistams, tiesiogiai dirbantiems su smurtautojais, siekiant užtikrinti pastarųjų motyvaciją sėkmingai keisti netinkamą elgesį.

- Papildomo mokymo modulio, skirto bendravimo su smurtautojais ir pagalbos nepilnamečiams nusikaltėliams procedūroms įsisavinti, kūrimas.

III ETAPAS:

- Vakarų Pamario vaivadijos pradinių mokyklų mokinių meno konkursui pateiktų darbų įvertinimas.
- Prizininkų apdovanojimas, atrinktų darbų paroda.
- Smurto artimoje aplinkoje paplitimo Vakarų Pamario vaivadijoje vertinimas.
- Galutinė projekto įgyvendinimo ataskaita su smurtautojų dalyvavimo švietimo ir atsistatymo programose, vykdytose Vakarų Pamario vaivadijoje, analize.

4. Portugalija – „Programa smurtautojams artimoje aplinkoje“ Reintegracijos ir paslaugų kaliniams generalinis direktoratas (GDRPS)

GDRPS, bendradarbiaudamas su Pilietiškumo ir lyčių lygybės komisija, Šiaurės Portugalijoje įgyvendino projektą „Programa smurtautojams artimoje aplinkoje“, kuris buvo paremtas pakartotinio prevencijos koncepcija, taikant kognityvinės elgesio terapijos ir psichologinio švietimo metodus.

Savo kompetencijos ribose, GDRPS, bendradarbiaudamas su Pilietiškumo ir lyčių lygybės komisija, sukūrė projektą, siekiantį šių tikslų:

- sukurti intervencijos programą smurtautojams ir taikyti rizikos vertinimo metodologiją;
- didinti strateginių tikslinių grupių – teisėsaugos institucijų, teismų, paramos aukoms struktūrų, sveikatos priežiūros struktūrų – informuotumą apie įprastas problemas, susijusias su smurtu artimoje aplinkoje, ir sukurti partnerių tinklą;
- mokyti specialistus, dirbančius su smurto artimoje aplinkoje aukomis ir pažeidėjais;
- administruoti „Programą smurtautojams artimoje aplinkoje“;
- įvertinti programos įtaką smurtautojams ir išplatinti jos rezultatus.

„Programa smurtautojams artimoje aplinkoje“ sukurta naudojant bendruomeninį metodinį modelį. Ji taip pat skirta reaguoti į specifinius pažeidėjų poreikius, padėti jiems reabilituotis, mažinti smurto pakartotinumą ir apsaugoti smurto aukas.

Kadangi tai novatoriškas sprendimas Portugalijai, programa yra eksperimentinė. Poveikį tikslinei grupei tikrina bei vertina išorinis akademinis vertintojas – CESPU.

„Programos smurtautojams artimoje aplinkoje“ koncepcija paremta tiriamąja literatūra apie smurtą artimoje aplinkoje apžvalga, konsultacijomis su įvairių mokslo sričių ekspertais ir tarptautinių tarnybų, panašių į GDRPS, veikla. Taip pat siekiant surinkti informaciją ir žinias apie specialistų taikomas praktikas, dirbant su smurtautojais artimoje aplinkoje, ir pagrindinius sunkumus, su kuriais jie susiduria buvo atlikta visų probacijos tarnybų apklausa.

Projektas yra novatoriškas, naudojantis naują ir kompleksinį modelį, kuriame atsižvelgiama į įvairių kintamųjų – disfunkcinės nuomonės apie save, disfunkcinių nuostatų ir agresyvaus elgesio modelio, kultūrinių įsitikinimų ir lyčių stereotipų, kognityvinių tarpasmeninių ciklų ir savireguliacijos strategijų sąveiką.

Ši teorinė struktūra tapo pagrindu tolesniems moksliniams tyrinėjimams smurto artimoje aplinkoje ir nusikaltėlių reabilitacijos srityje.

Ją sudaro 4 pagrindinės sudėtinės dalys:

- rizikos ir poreikių vertinimas;
- individuali intervencija, paremta motyvavimo technikomis;
- psichologinio švietimo intervencija, kai dirbama su įsitikinimais ir emocijomis, susijusiomis su lytiniu partnerio smurtu, bendravimu ir tarpasmeniniais įgūdžiais bei skatinamas kognityvinis lankstumas ir empatija;
- bendradarbiavimas su bendruomenės institucijomis, siekiant kuo geriau išnaudoti įvairių įstai-
gy, teikiančių paslaugas smurtautojams ir (arba) tenkinant jų socialinius poreikius ir stipri-
nant ar didinant jų apsaugos veiksnius, atliekamą intervenciją.

5. Portugalija – „IAVE“ projektas – „Specifiniai tyrimai ir parama aukoms“ Nacionalinė gvardija

„IAVE“ projektas reikšmingai pakeitė Portugalijos Nacionalinės gvardijos tradicinį požiūrį į smurto artimoje aplinkoje situacijas. Vykdydama projektą, Nacionalinė gvardija pritaikė naują mokymų, prevencijos ir tyrimo metodiką, kuri pakeitė pareigūnų technines kompetencijas ir suteikė jų veiksmams naują teisinį pagrindą.

Nacionalinė gvardija, glaudžiai bendradarbiaudama su kitomis institucijomis – Ispanijos pilietine gvardija, Pilietiškumo ir lyčių lygybės komisija (CIG), Vaikų rėmimo institutu (IAC), Portugalijos aukų rėmimo asociacija (APAV), Minho universitetu, Teisės studijų centru (CEJ), Socialinės intervencijos studijų centru (CESIS), Nacionaliniu teismo medicinos institutu (INML) ir Nacionaline rizikos grupės vaikų ir jaunimo apsaugos komisija (CPCJ), patobulino savo prevencijos, tyrimo ir paramos smurto aukoms veiksmus, kurie vėliau buvo integruoti į nacionalinį paramos aukoms tinklą.

Šis naujas metodas skirtas smurto artimoje aplinkoje prevencijai, bylų tyrimui ir pagalbos smurto ir kitų nusikaltimų šeimos aplinkoje aukoms teikimui – moterims, nepilnamečiams, neįgaliesiems, pagyvenusiems žmonėms, LGBT asmenims, etninių mažumų atstovams ir kitoms pažeidžiamoms grupėms. Vykdydama projektą, reaguojant į smurto situacijas ir glaudžiai bendradarbiaujant su šios srities NVO, pagerėjo Nacionalinės gvardijos operatyvinę veiklą, ką teigiamai įvertino visuomenė.

Tokiu būdu, parengus specializuotas komandas, dirbančias su smurto reiškiniu ir taikant tarpžinybinį metodą, policijos pareigūnų, dirbančių „IAVE“ projekte veikla buvo visiškai integruota į vietos (socialinę ir teisinę) reagavimo komandas. Projekte dėmesys skiriamas ne tik aukoms, bet ir smurtautojų agresijos priežastims išaiškinti, taip reaguojant į gyventojų lūkesčius, kad policija ne tik užtikrintų įstatymų vykdymą, tirdama neteisėtą veiklą, patraukdama smurtautojus atsakomybėn, padėdama aukoms, bet ir darytų tai su aiškia žinia, jog smurtinis elgesys yra nepriimtinas ir nebus toleruojamas.

Nacionalinės gvardijos kokybinis ir kiekybinis indėlis į šį projektą paskatino policijos pareigūnus, institucijų atstovus ir piliečius „mąstyti IAVE“, nes toks mąstymo pokytis padeda naudotis pagrindinėmis teisėmis ir gerina gyvenimo kokybę, taip pat palaiko ir tuos, kurie laikomi silpniausiu ir pažeidžiamiausiu smurto artimoje aplinkoje reiškiniu elementu – aukas.

Šis tikslas suformuluotas ir Nacionalinės gvardijos pagrindinėje misijoje – atlikti pareigas kaip institucijai, padedančiai aukoms ne tik teoriškai, bet ir praktiškai.

**6. Lietuva – „Darbas su artimoje aplinkoje smurtaujančiais vyrais –
pagalba smurto aukoms moterims ir vaikams“
Kauno apskrities vyrų krizių centras**

Jau penkerius metus Kauno apskrities vyrų krizių centras aktyviai dirba žmogaus teisių srityje mažindamas smurto artimoje aplinkoje paplitimą, keisdamas smurtautojų elgesį bei teikdamas pagalbą pažeidžiamoms grupėms – smurtautojų šeimos nariams – moterims ir vaikams. Kiekvienais metais Kauno apskrities vyrų krizių centras įgyvendina vieną ar du su šia tema susijusius projektus ir teikia individualią ir grupinę paramą tikslinėms grupėms.

Centras daugiausia dirba su smurtaujančiais vyrais, taikydamas elgesio keitimo programas bei psichologinę pagalbą smurtaujančių vyrų šeimoms. Taip pat organizuojama švietimo ir prevencijos veikla jaunimui ir visuomenei.

Kauno apskrities vyrų krizių centras su smurtaujančiais vyrais dirba nuo 2009 m. Bendradarbiaudami su Danijos partneriais, centro darbuotojai įgijo teisę dirbti pagal DADV programą ir taip tapo viena pirmųjų tokių organizacijų Lietuvoje.

Šiuo metu Kauno apskrities vyrų krizių centras įgyvendina EEE finansinių mechanizmų NVO Programos Lietuvoje remiamą projektą „Darbas su artimoje aplinkoje smurtaujančiais vyrais – pagalba smurto aukoms moterims ir vaikams“.

Projekto uždaviniai:

- Sukurti su vyrais dirbančių NVO tinklą.
- Parengti nutarimą dėl paramos tokioms NVO ir išsiųsti jį atitinkamoms vyriausybiniams institucijoms.
- Mokyti NVO darbuotojus dirbti su smurtaujančiais vyrais.
- Inicijuoti smurto artimoje aplinkoje aukoms paslaugas kitose Lietuvos savivaldybėse.
- Teikti individualias psichologines konsultacijas ir vesti smurtinio elgesio keitimo grupės užsiėmimus smurtaujantiems vyrams.

Kauno apskrities vyrų krizių centras yra koalicijos „Smurtui – ne“ narys, pirmininkauja NVO, dirbančių su vyrais, koalicijai „Visiems geriau“, ir yra „Darbo su nusikaltėliais“ tinklo narys-stebėtojas, dalyvaujantis tinklo susirinkimuose.

7. Lietuva – „Tarpininkavimas socialinio darbo praktikoje“ Vilniaus miesto krizių centras

Vilniaus miesto krizių centras, teikdamas paramą smurto artimoje aplinkoje aukoms, naudoja tarpininkavimo metodą kaip alternatyvų būdą spręsti ginčus tarp dviejų ar daugiau šalių. Tarpininkavimas – tai konflikto valdymo procesas, leidžiantis ginčo šalims kalbėtis su trečia, neutralia šalimi, nustatyti ir suprasti problemas, būti išgirstiems, gauti informacijos ir kurti galimus sprendimus. Kadangi tai – bendradarbiavimo procesas, jis skatina šalių apsisprendimo teisę ir suteikia joms galią dalyvauti priimant sprendimus.

Tarpininkavimas:

- Galutinis rezultatas – pasiektas susitarimas tarp šalių.
- Priimant sprendimą bei siekiant išvengti konfliktų tarp šalių ateityje, dėmesys sutelkiamas į ilgalaikius teigiamus tikslus.
- Taupomas teismo bei konflikto šalių laikas ir sąnaudos.
- Kuriama nauja bendravimo kultūra, šalys mokomos išreikšti savo poreikius ir išgirsti vienas kito problemas.

Tarpininkavimo socialiniame darbe principai:

- šalies savarankiškumas – tarpininkavimas yra savanoriškas, ir bet koks susitarimas yra paremtas laisva šalių valia;
- konfidencialumas – tarpininkas, šalys ir kiti dalyviai įsipareigoja laikytis konfidencialumo;
- šalių lygybė – tarpininkavimo metu su šalimis elgiamasi vienodai;
- nešališkumas – tarpininkas turi būti nepriklausomas ir nešališkas;
- bendras sprendimų priėmimas – tarpininkavimas leidžia šalims kontroliuoti sprendimus, turinčius įtakos jų gyvenimui, ir rasti abiem pusėms priimtinius sprendimo būdus.

Keturi tarpininkavimo proceso etapai:

- pakvietimas, prisistatymas;
- komunikacija;
- derybos;
- užbaigimas.

Tarpininko vaidmuo:

- tarpininkauti nešališkai, neturint asmeninių interesų dėl šalių ginčo baigties;

- nustatyti pagrindines taisykles produktyviam pokalbiui ir galimybei išspręsti konfliktą;
- klausytis ir padėti šalims identifikuoti pagrindines konflikto priežastis ir būdus jas išspręsti ar suvaldyti;
- tarpininkai, siekdami padėti šalims susitarti, naudoja įvairias dialogo tarp ginčo šalių pradėjimo ir vedimo technikas.

Tarpininkavimas socialiniame darbe smurto artimoje aplinkoje atvejais parodė:

- tarpininkavimas suteikia galimybę abiem šalims pasiekti savo tikslų;
- po skyrybų moteris gali jaustis saugesnė;
- pažeidėjas gali gauti specialisto patarimų, kaip sumažinti „draugų“ aplinkos įtaką.

8. Lietuva – „Aukos interesai – svarbiausi“ Moterų informacijos centras

Moterų informacijos centras

Moterų informacijos centras, remdamasis statistiniais duomenimis, gautais iš trijų Baltijos šalių lyginamosios teisinio reglamentavimo analizės, atliko tyrimą, kuriame analizuojama šalies teisinė sistema, politinės nuostatos bei jų įgyvendinimas. Pagrindinis tyrimo tikslas – ištirti ir įvertinti smurto artimoje aplinkoje teisinį reglamentavimą ir institucijų, dirbančių su smurto artimoje aplinkoje atvejais, bendradarbiavimą.

Tyrimas atliktas taikant tarpžinybinį metodą ir naudojant įvairias duomenų rinkimo ir analizės priemones. Įgyvendinti keturi tyrimo etapai: teisinės sistemos dokumentų analizė, diskusijų grupės su socialiniais darbuotojais, kokybinė ir kiekybinė teisės specialistų anketinė apklausa ir detalūs interviu su aukomis. Galutinė tyrimo ataskaitos versija buvo įtraukta į leidinį „Smurto artimoje aplinkoje teisinio reglamentavimo, politikos ir įgyvendinimo Baltijos šalyse apžvalga. Latvija, Estija ir Lietuva“.

Lietuvos ataskaita buvo parengta 2012 m. ir pristatyta partnerių susitikime Londone.

Tyrimas parodė, kad Lietuvos teisės specialistai daug žino apie įstatymus, susijusius su smurtu artimoje aplinkoje. Dar profesionalesnės yra žinios apie Vaiko teisy apsaugos pagrindų įstatymą. Dalis atsakymų atskleidžia, kad esami įstatymai yra išbaigti, o kita atsakymų dalis rodo, kad reikalingi jų pakeitimai, pavyzdžiui:

- dėl alternatyvių priemonių (finansinis šeimos saugumas ir t. t.) ir alternatyvių bausmių taikymo;
- turėtų būti aiškesnės procedūros psichologinio smurto atvejams tirti.

Atsakymai apie problemos suvokimą atskleidžia Lietuvos visuomenės, net advokatų ir teisėjų, stereotipus. Pažymėtina, kad teisės specialistams reikalingi mokymai, taip pat rekomenduojamas įvairių tarnybų bendradarbiavimas ir dalijimasis informacija. Pabrėžtinai teisės specialistų, socialinių darbuotojų ir psichologų bendradarbiavimas. Psichologai ir socialiniai darbuotojai galėtų padėti pareigūnams apklausti vaikus ir aukas – sveikintinas bet koks bendradarbiavimas siekiant geresnių santykių šeimoje.

Pastebimi specialistų grupių atsakymų skirtumai, tačiau skirstant pagal lytis, skirtumų grupėse nėra daug.

Kai kurie rezultatai buvo įtraukti į teisės aktų rekomendacijas – oficialų laišką, išsiųstą 14 valstybinių institucijų ir organizacijų, sprendžiančių smurto problemas, o prevencinė medžiaga – kalendoriukai keliomis kalbomis išdalinti Vilniaus regiono policijos darbuotojams. Kalendoriuke-informacinėje kortelėje pateikiama informacija apie specializuotą pagalbą smurto artimoje aplinkoje atveju. Moterų informacijos centras taip pat yra vienas iš 16 specializuotų pagalbos centrų Lietuvoje, teikiantis nemokamas teises konsultacijas smurtą patyrusioms moterims. Informacinėje kortelėje nurodytos darbo valandos ir kontaktai.

9. Jungtinė Karalystė – „Operacija „Medalions“ – smurto artimoje aplinkoje prevencija ir mažinimas“ Vyriausiasis inspektorius Haydnas Robertsas

Jungtinės Karalystės projektu „Operacija „Medalions“ siekiama smurtą aplinkoje kategorizuoti kaip didelės rizikos prievartą. Nustatyti šie projekto uždaviniai:

- sumažinti žmogžudysčių ir fizinės bei psichologinės žalos riziką smurto artimoje aplinkoje aukoms ir jų šeimos nariams;
- sumažinti pakartotinių iškvietimų, susijusių su „vidutinės rizikos“ smurtu artimoje aplinkoje skaičių, kai tarnybos kviečiamos dėl tokių pat incidentų 20–30 kartų per metus;
- pakeisti smurtautojų elgesį, siekiant užkirsti kelią tolesniems nusikaltimams;
- sukurti smurto artimoje aplinkoje problemos sprendimo metodiką, kuri nebūtų paremta baudžiamuoju persekiojimu.

Atsitiktinės veikos teorija yra tarptautiniu mastu pripažinta nusikaltimų analizės priemonė, taikoma lengvai pakartojamiems nusikaltimams užkardyti. Projektas „Operacija „Medalions“ pritaikė šią metodiką smurtui artimoje aplinkoje. Pagrindinės šio projekto naujovės – atsitiktiniai uniformuotų policijos pareigūnų vizitai į šeimas, siekiant destabilizuoti pažeidėjo galią ir valdžią aukai. Siekiant sumažinti grėsmę aukai, buvo įgyvendinama savanoriška elgesio keitimo programa pažeidėjams. Taip pat įdiegta prieglobsčio programa, leidžianti aukai likti namie, o ne ieškoti prieglaudos, pritaikyta problemų sprendimo metodika, analizuojanti konkrečias smurto artimoje aplinkoje priežastis šeimos aplinkoje ir padedanti tobulėti. Kiekvienos aukos ar pažeidėjo poreikiams buvo pasiūlyta bei pritaikyta priklausomybės nuo narkotikų ir alkoholio gydymo programa.

Šios priemonės, nuolat kontroliuojant problemos eigą bei rezultatus, padėjo Oldamo mieste sumažinti smurtą artimoje aplinkoje 15 % ir sutaupyti visuomenei apie 3,8 mln. svarų sterlingų.

Projektas taip pat siekia dirbti su smurtautojais, keliančiais vidutinę riziką, kurie galbūt dar nėra peržengę nusikaltimo ribos. Dabartinė sistema baudžiamuoju persekiojimu remiasi kaip vienintele priemone pakeisti pažeidėjų elgesį. Daugelio partnerių iki šiol taikoma pagalbos aukoms strategija yra paremta galimybių aukai sudarymu pabėgti ar palikti namus. „Operacija „Medalions“ sukūrė taktiką, suteikiančią galimybę aukai likti namuose iš ten pašalinant pažeidėją, kas yra daug geresnis sprendimas pačiai aukai. Savaitinių tarpžinybinių susirinkimų metu, remiantis surinkta informacija, pareigūnai, dirbantys projekte, kuria baudžiamojo teisingumo sistema neparemtus problemų sprendimo metodus.

Ryškesni teigiami rezultatai iš 15 atsitiktine tvarka atrinktų atvejų:

- 1 pažeidėjas patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už tyčinį priekabiavimą. Nustatytas elgesio kontrolės draudimas įeiti į namus. Smurtautojas draudimą pažeidė ir buvo iškeldintas iš būsto. Tai sumažino policijos iškvietimų į šią šeimą skaičių iki nulio neiškeliant iš namų aukos.

- Suteikta pagalba 2 aukoms išsiskirti su partneriais, kurie smurtavo jau keletą metų. Tai sumažino policijos iškvietus į šias šeimas iki nulio.
- Policijos vykdomos prevencinės priemonės užtikrino, kad pažeidėjai laikytųsi nustatytų reikalavimų, todėl iš šeimos nebuvo atimta 3 vaikų globa.
- 5 pažeidėjai dalyvavo savanoriškoje elgesio keitimo programoje.
- 2 pažeidėjams smurtavusiems dėl sunkios šeimos ekonominės situacijos ir dėl to kilusių konfliktų, suteikta galimybė įsidarbinti. 4 pažeidėjai yra pasirengę dirbti.
- 5 pažeidėjai gydėsi nuo narkotikų ar alkoholio priklausomybės.
- 1 alkoholiu piktnaudžiavęs asmuo šiuo metu visai jo nevartoja.
- 3 pažeidėjai šiuo metu naudojami psichologinės sveikatos priežiūros paslaugomis.

„Operacija „Medalionas“ taip pat sustiprino tarpžinybinį bendradarbiavimą ir įvairių institucijų supratimą, kaip dirbti su sudėtingomis šeimomis. Šis kultūrinis pokytis ir darbuotojų tobulėjimas leido sukurti panašų projektą skirtą vaikų lytinės prievartos prevencijai.

10. Jungtinė Karalystė – „Stiprybė pasikeisti“ (STC) Halo bendruomenės saugumo partnerystė

Projektas įgyvendintas kaip savarankiška bendruomeninė programa vyrams, kurie smurtauja prieš esamas ar buvusias partneres. STC tiek vyrams, tiek moterims siūlo kompleksinę intervenciją su specialiais užsiėmimais ir skatina konflikto dalyvius naudotis kitomis pagalbos priemonėmis.

Projekto uždaviniai:

- padidinti moterų ir vaikų, nukentėjusių nuo smurto artimoje aplinkoje, saugumą;
- sukurti aktyvaus ir produktyvaus bendravimo su smurtautojais artimoje aplinkoje modelį;
- taikant griežtą ir ilgalaikį vertinimo procesą, pasiekti smurto artimoje aplinkoje atvejų (pakartotinių atvejų) skaičiaus ir jų laipsnio sumažėjimo Hale.

STC siekia savo tikslų, teikdamas:

- paramą, konsultacijas ir elgesio vertinimą smurtaujantiems vyrams (telefono pagalbos linija);
- konsultacijas specialistams ir bendruomenės pagalbos darbuotojams (telefono pagalbos linija);
- paramą buvusiems partneriams, esamiems partneriams, draugams ir artimiesiems, susirūpinusiems dėl smurtaujančių moterų (telefono pagalbos linija);
- smurtaujančių vyrų nukreipimas į atitinkamas pagalbos tarnybas (telefonu ir individualiai).

Kalbant apie tiesioginio darbo su vyrais struktūrą, jis skirstomas į dvi dalis: įvertinimą iki grupės bei individualius ir grupės užsiėmimus. Įvertinimas atliekamas per keturis-penkis užsiėmimus, kurie iš viso trunka šešias valandas. Pirmojo užsiėmimo metu dažniausiai nusprendžiama, ar bus siūlomas tolesnis bendradarbiavimas. Šis darbas didele dalimi paremtas kognityvine elgesio terapija, daug dėmesio skiriant motyvacijai, atsakomybei, saugumui ir pripažinimui. Procesas yra nepertraukiamas – kai vyras baigia 40 užsiėmimų kursą, jį pakeičia kitas smurtautojas. Pagalbą paprastai teikia du žmonės, vyras ir moteris.

Pagalbos moterims tarnyba taip pat yra šio projekto dalis. Ji turi penkis pagrindinius tikslus:

- didinti moterų saugumą atliekant tiesioginį saugumo planavimą;
- gerinti moterų psichinę ir emocinę sveikatą bei savijautą, svarbias jų saugumo didinimui;
- siųsti aiškias žinutes apie smurtą artimoje aplinkoje visuomenei ir didinti moterų supratimą apie smurtą artimoje aplinkoje, pateikiant jų pačių patirtį kitame kontekste;

- skatinti moterų lūkesčius ir tikėjimą pažeidėjų programa, kurioje dalyvauja jų esami ar buvę partneriai;
- skatinti moteris keistis, ir suteikti joms ryšį su vietos tarnybomis.

Integruota pagalbos moterims tarnyba aktyviai bendradarbiauja su kiekvieno vyro, dalyvaujančio STC, partnere ar paskutine buvusiaja partnere, siūlo jai psichinę ir emocinę paramą ir skatina tikėti partnerio pažanga ir pasikeitimu. Moterys gali rinktis individualią ar struktūruotą grupinę paramą.

Projekto rezultatai:

Duomenys apie šeimą analizuojami už dvejus metus iki kreipimosi į tarnybą ir dalyvavimo programoje laikotarpiu. Projektas per paskutinius trejus metus pasiekė vidutiniškai 65 % smurto proveržių sumažėjimą. Programą baigusią vyrų nusikalstamumas sumažėjo per 80 %.

11. Italija – Persekiojimas ir smurto rizika – „STARV“ Modenos ir Emilijos Redžo Universitetas

Projekto tikslas – identifikuojant tinkamas priemones ir apibrėžiant bendras prevencijos strategijas bei metodikas, nustatyti galimus specifinius sunkaus smurto rizikos veiksnius. Projektas prasidėjo nuo duomenų apie sunkius nusikaltimus (nužudymo, pasikėsinimo nužudyti ir lytinio smurto), kurie buvo paimti iš keleto šaltinių ir išanalizuoti pagal specialiai sukurtą analizės sistemą, analizės. Remdamiesi ja, mokslininkai siekė sukurti kontrolinį persekiojimo atvejų rizikos sąrašą, kurį galėtų naudoti policijos pareigūnai, o po peržiūros ir korekcijų – ir kiti specialistai.

Tyrimo metu nagrinėta persekiojimo veiksnių problema, ypač atsižvelgiant į susijusių sunkaus smurto riziką. Metodologija buvo paremta nužudymų, pasikėsinimų nužudyti ir lytinio smurto atvejų per pasutiniuosius dešimt metų identifikavimu ir analize.

Atvejai buvo paimti iš kelių skirtingų šaltinių: skrodimo ataskaitų, teismo medicinos konsultacijų (Modenos ir Emilijos Redžo Universiteto ir Milano Universiteto archyvai), teismų bylų ir baudžiamųjų bylų ataskaitų (Šiaurės Italijos teismai).

Buvo atrinkti tie atvejai, kuriuose aiškūs persekiojimo elgesio įrodymai. Atrinkti atvejai palyginti pagal specialiai sukurtą struktūrinę schemą, skirtą analizuoti persekiotojo ir aukos savybes ir santykį tarp jų, taip pat įvairių pagalbos institucijų intervencijas.

Sudarius duomenų bazę, duomenys buvo apdoroti statistiškai, siekiant nustatyti konkrečius rizikos veiksnius, susijusius su persekiojimo atvejais, pasibaigusiais sunkaus smurto incidentais. Buvo apskaičiuotas visų kintamųjų dažnumas, o rezultatai patikrinti, siekiant užtikrinti, kad tarp jų nebuvo išimtinių atvejų. Ketinant sukurti darbo įrankį policijos pareigūnams, atlikta dvireikšmės logistinės regresijos analizė.

Šis tyrimas teikia informaciją apie veiksnius, dažniausiai siejamus su pavojingais persekiotojais ir padeda tiriantiems bylas pareigūnams užduoti tinkamus klausimus ir gauti iš aukų pagrįstų įrodymų. Jei į 10 klausimų gaunama daug atsakymų „taip“, tai reiškia, kad pažeidėjas gali smurtauti, ir policija turėtų ieškoti papildomų tai patvirtinančių ar paneigiančių įrodymų. Tai taip pat reiškia, kad auka turi būti įspėta ir apsaugota.

Kad kontrolinis sąrašas būtų naudingas policijai, jis turi būti pakankamai patikimas, atsižvelgiant į tai, kiek nuoseklūs yra kontrolinio sąrašo rezultatai sprendžiant apie skirtingus rizikos lygius, galiojantis ir gebantis nustatyti pagrindines vadinamojo „persekiavimo“ savybes bei atskirti didelės ir mažos rizikos persekiojimo atvejus. Tuo tikslu šį kontrolinį sąrašą šiuo metu išbando keli policijos pareigūnai. Po šio pilotinio laikotarpio, siekiant pataisyti ar atnaujinti šią darbo su smurto bylomis priemonę policijos pareigūnams, rezultatai bus palyginti ir išanalizuoti.

**12. Vokietija – „Kaimynystė be partnerių smurto,
Partnerių smurtui – ne (StoP)“**
Taikomųjų mokslų universitetas, Socialinio darbo katedra, Hamburgas

Projektu „StoP“ siekiama įtraukti bendruomenę į smurto artimoje aplinkoje problemų sprendimą. Taikydami bendruomenės organizavimo ir bendruomenės mokymosi metodus, „StoP“ koordinatoriai daugiausia dėmesio skiria vietos kaimynystėms ir neformaliems socialiniams tinklams, padedantiems užkirsti kelią smurtui artimoje aplinkoje ir jį mažinti.

Nėra galimybių valstybėje padidinti socialinių darbuotojų ar policijos pareigūnų skaičių tiek, kad kiekvienam visuomenės nariui būtų garantuota visapusiška specialistų pagalba, stebėjimas ar globa visą parą, todėl pilietinė visuomenė pati turi prisiimti daugiau atsakomybės – kurti vietos visuomenės savitarpio pagalbos ir socialinės kontrolės struktūras, paremtas demokratijos principais.

„StoP“ siekia paversti vietos bendruomenes „zonomis be partnerių smurto“. Pagrindiniai projekto uždaviniai:

- susirinkti kaimynijos gyventojus ir drauge pradėti procesą;
- motyvuoti kaimynystę ar bent aiškiai matomą ir girdimą jos dalį, kuriai priklauso pagrindiniai įvairios etninės kilmės, lyties ir amžiaus bendruomenės asmenys, sąmoningi ir žinantys apie smurtą artimoje aplinkoje ar lytinių partnerių smurtą;
- padaryti kaimynystę bendruomene, norinčia ir galinčia nutraukti tylą ir imtis veiksmų remiant aukas, viešai smerkiant smurtą artimoje aplinkoje ar nukreipiant juos į specialistus;
- skatinti aukas atsikratyti gėdos, netylėti ir ieškoti pagalbos;
- pasipriešinti smurtautojams ir suteikti jiems pagalbą keičiant savo elgesį.

Tyrimai rodo, kad smurto prieš moteris partneres, pasibaigusio mirtimi, rodikliai yra didesni rajonuose, kur šios problemos nutylimos ar į jas nesikišama. Policija ir socialiniai darbuotojai negali vieni nudirbti viso darbo, jiems reikia stiprios pilietinės visuomenės pagalbos. Tai reiškia kruopštų darbą visuomenėje, beldimą į kiekvienas duris, budėjimą prekybos centruose, žaidimų aikštelėse ir gatvėje, kaimynų vienijimą, žmonių įgalinimą kalbėti ir imtis veiksmų, aukų rėmimą ir dėmesio į smurto problemą atkreipimą. „StoP“ tai sėkmingai daro paskutinius trejus metus mažas pajamasturinčiame Hamburgo rajone.

Projekto rezultatai:

- po trejų metų tebėra aktyvi moterų grupė, dvejus metus egzistuoja mišri jaunimo grupė, vienus metus veikia vyrų grupė. Visos grupės yra etniškai mišrios. Jos pačios kūrė šviečiamąją medžiagą ir platino ją bendruomenėje, sudarė receptų knygą, kepė „StoP“ sausainius, organi-

zavo keletą gausiai lankyto bendruomenės susirinkimų, dvi dideles parodas, jaunimas sukūrė spektaklį, kuris laimėjo kultūros apdovanojimą („Bertini Preis“). Steilshupo rajone smurtas artimoje aplinkoje nebėra tabu, ir tikrai yra gyventojų, kurie nori ir žino kaip pasikeisti ir padėti keistis kitiems;

- pagrindinę grupę sudaro 10 moterų, kurios nuolat aktyviai susitinka. Keturios iš jų šiuo metu lanko mokymus. Veiklą jos pradėjo nuo grupinio plakato kūrimo drauge su jaunimu ir pasirūpinimo, kad plakatai būtų išklijuoti visame rajone. Po šios veiklos jos susilaukė bendruomenės paramos, kurios daugelis net nesitikėjo;
- vyrai ir jaunimas taip pat drauge kūrė plakatus su asmeninėmis savo nuotraukomis. Vyrai suorganizavo viešą renginį, skirtą smurto problemos aptarimui – kodėl vyrai smurtauja ir ką galima padaryti. Jaunimas sukūrė „StoP“ hiphopo dainą.

13. Vokietija – „Pilietinė drąsa naudinga visiems – kaimynysčių aktyvumas prieš smurtą artimoje aplinkoje“ Integracija ir prevencija Dipholco apskrityje

Projektas skirtas atsikratyti tabu dėl smurto šeimyniniuose santykiuose ir paversti jį tema, apie kurią galima kalbėtis kasdieniniame gyvenime. Žmonės turi būti jautresni ir motyvuoti tapti pilietiškai drąsiais. Nukentėjusios moterys turi būti skatinamos ieškoti pagalbos ir paramos.

Projekto uždaviniai:

- keisti visuomenės požiūrį;
- panaikinti tabu, susijusius su smurtu artimoje aplinkoje;
- kurti galimus bendruomenės veiksmus, ypač tarp vaikų ir jaunimo;
- sudaryti mobilią konsultavimo komandą;
- kalbėtis ir imti interviu iš klubų, asociacijų, vaikų darželių, mokyklų, parduotuvių savininkų;
- kalbėtis su žmonėmis prie informacinių stendų viešuose renginiuose;
- lankytis bendruomenėje;
- siūlyti mokymą visuomenei ir mokiniams.

Šias priemones taikė tarpžinybinė mobili konsultavimo komanda, savanoriškai dirbanti visą darbo dieną. Visi metodai buvo aprašomi ir įvertinami mėnesio pabaigoje komandos susirinkime, kad būtų galima toliau juos tobulinti ir keisti. Projektų vadovai, atsakingi už profesionalią pagalbą ir priežiūrą, padėjo komandai jos veikloje.

Įvairių sričių specialistai (smurto prevencijos ir policijos) vedė mokymus visuomenei, vaikų darželių auklėtiniams, mokiniams. Organizuotos diskusijos „Kalbėjimas padeda“ bendruomenės susibūrimo vietose padėjo išlaikyti problemos aktualumą ir suteikė jaukią erdvę kaimynams, draugams ir giminaičiams, kur jie galėjo pasikalbėti apie pilietinę drąsą ir smurtą artimoje aplinkoje. Susitikimams iš pradžių vadovavo komandos koordinatoriai, po to iniciatyvos imdavosi patys bendruomenės nariai.

Projekto sėkmę padėjo užtikrinti garsių visuomenės žmonių įtraukimas į veiklą, pilietinės drąsos „Volkswagen“ automobilis, dažni straipsniai dienraščiuose ir savaitraščiuose, dalyvavimas valstybinės televizijos dokumentinėje laidoje ir šiuolaikinė informacinė interneto svetainė. Projektas buvo (ir tebėra) aptariamas ir pristatomas specialistų konferencijose ir kongresuose toli už Žemutinės Saksonijos ribų. Daugelis kitų aplinkinių bendruomenių, spręsdamos smurto problemą, naudoja Barnstorfo modelį kaip pavyzdį.

Projekto rezultatus iliustruoja didelis metodų įgyvendinimo rodiklis; įsteigta mobili konsultavimo komanda; užmegzti kontaktai su socialiai aktyviais vietos klubais, asociacijomis, vaikų darželiais, mokyklomis, parduotuvių savininkais bei žmonėmis ir vietos visuomene.

Naudojant klausimą, plačiai visuomenei atskleistos įvairios veiksmų galimybės. Klausimyno idėja buvo apibrėžti visuomenei sprendimų priėmimą ir atsakomybę, pasirengimą veiksams, nustatyti apklausiamo žmogaus patirtį, tuo pat metu siūlant naujas veiksmų perspektyvas. Naudojant informacinius standus, projekto automobilį ir pamokas mokyklose, šis metodas pasirodė esąs labai sėkmingas.

IV. 2013 M. ESNPT GEROSIOS PRAKTIKOS KONFERENCIJOS IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

2013 m. ENPA ir GPK tema buvo „**Smurto artimoje aplinkoje prevencija**“.

Smurtu artimoje aplinkoje gali būti laikomas bet koks grasinančio elgesio, smurto ar prievartos (psichologinės, fizinės, lytinės, finansinės ar emocinės) incidentas tarp asmenų, kurie yra ar yra buvę lytiniai partneriai ar šeimos nariai, nepriklausomai nuo lyties ar orientacijos. Smurtą artimoje aplinkoje gali patirti bet kas ir jis gali įvykti esant bet kokio pobūdžio santykiams, nepriklausomai nuo amžiaus, lyties, rasės, orientacijos, turto ir geografijos.

Tema buvo padalyta į penkias potemes, kurios buvo nagrinėjamos ekspertų diskusijose, pildant klausimynus ir Gerosios praktikos konferencijos metu:

- pirminės reakcijos į įvykius taktika ir privalomi veiksmai;
- socialinės paramos smurto aukoms mechanizmai;
- tarpininkavimas (mediacija) smurto artimoje aplinkoje atvejais;
- smurtinio elgesio keitimo programos ir jų įtaka bausmės skyrimui;
- rizikos vertinimas ir jo įtaka apsaugos skyrimui.

Šios išvados ir rekomendacijos paremtos Europos nusikaltimų prevencijos tinklo ekspertų diskusijomis, vykusiomis 2013 m. rugsėjo 12 d. Vilniuje, 2013 m. gegužės 21 d. Dubline ir 2012 m. rugsėjo 19 d. Larnakoje, 11 valstybių narių atsakymais į Lietuvos, kaip pirmininkaujančios valstybės, pateiktus klausimynus, 2013 m. Gerosios praktikos konferencijos diskusijų apibendrinimais, ESNPT priemonių rinkiniu Nr. 4 „Kova su smurtu artimoje aplinkoje ES – politika ir praktika“ bei pagrindiniais teminiais pranešimais 2013 m. Gerosios praktikos konferencijoje.

1. IŠVADOS

Bendros išvados

- Konferencijos metu keletą kartų pabrėžta tarpžinybinio požiūrio svarba. Sugebėjimas pasitraukti į šalį nuo priimto stereotipinio požiūrio buvo įvertintas kaip šiuolaikiškas tobulėjimas. Tai taip pat reiškia ir drąsą diskutuoti esant įvairiems požiūriams.
- Aukų saugumas yra pagrindinis smurto artimoje aplinkoje prevencijos dėmesio centras. Visos priemonės ir būdai turi būti nukreipti į šį galutinį tikslą.
- Sunku išlaikyti aukštą visų dalyvių, dirbančių su smurto artimoje aplinkoje atvejais, profesionalumo lygį be nuolatinių mokymų.
- Bendro visuomenės informuotumo didinimas viešomis kampanijomis pripažįstamas svarbiu aspektu smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir netolerancijos smurtui vystymo srityse.
- Konkretūs prevenciniai veiksmai gali padidinti policijos statistiką, o didėjantys skaičiai gali reikšti atlikto darbo poveikį: didesnis pranešimų policijai skaičius dažniausiai reiškia, kad žmonės žino, kaip išvengti smurto.
- Mokyklose vykdoma ankstyvoji prevencija gali padėti keisti smurto toleravimo nuostatas ir jaunų žmonių elgesį.
- Smurtas artimoje aplinkoje ir lyties pagrindu – problemos, su kuriomis susiduria beveik visos ES šalys, tačiau valstybių narių taikomos prevencinės priemonės gali skirtis priklausomai nuo šalies konteksto ir visuomenės požiūrio.
- Kalbant apie smurtą lyties pagrindu, būtina atsižvelgti į šalies kultūrinį aspektą. Reikia suprasti, kad šeimos ir partnerystės idėjos įvairiose ES šalyse skiriasi.

Pirminio reagavimo į įvykius taktika ir privalomi veiksmai

- Pirminis reagavimas į smurto įvykius daugelyje valstybių narių apima policijos išvykimus į įvykio vietą, pirmosios pagalbos suteikimą aukai, poveikio priemonių smurtautojui pritaikymą, faktų registravimą, įrodymų rinkimą, socialinių tarnybų, sveikatos priežiūros institucijų, savivaldybių ir NVO informavimą ir bendradarbiavimą su jomis, aukos informavimą apie galimą pagalbą.
- Specializuoto teisinio smurto artimoje aplinkoje atvejų reglamentavimo buvimas priklauso nuo šalies teisės tradicijų. Dauguma valstybių narių neturi specializuotų teisės aktų, nustatančių pirminio reagavimo į smurto artimoje aplinkoje incidentus procesą.
- Pirminio reagavimo į smurto artimoje aplinkoje incidentus veiksmai dažniausiai reglamentuoti bendruose policijos teisės aktuose ir baudžiamajame kodekse.
- Kai kuriose šalyse yra aprašytos vidinės procedūros ar išleisti specialūs policijos pareigūnams skirti vadovai, kaip elgtis smurto incidentų metu.
- Dauguma valstybių narių policijos padaliniuose neturi atskirų smurto artimoje aplinkoje specialistų. Kartais kai kurie pareigūnai nagrinėja smurto artimoje aplinkoje atvejus, tačiau paprastai jie tiria ir kitus viešosios tvarkos pažeidimus.
- Tik kelios valstybės narės kartais, kai grėsmė aukai yra labai didelė, naudoja technines smurto artimoje aplinkoje priemones.
- Dirbant su šeimomis, patyrusiomis smurtą artimoje aplinkoje, vienas svarbiausių taktinių aspektų yra užkardyti pakartotinę viktimizaciją.

- Laikinių poveikio priemonių smurtautojams skyrimas yra viena pagrindinių pakartotinės viktimizacijos prevencijos priemonių, šių priemonių jurisdikcija dažniausiai priklauso teis-
mams. Kai kuriose valstybėse narėse specialūs įstatymai suteikia policijai teisę šias aukų
apsaugos užtikrinimo priemones taikyti vietoje reaguojant į smurto artimoje aplinkoje įvykį ir
taip taupant laiką bei užtikrinant aukos saugumą.

Socialinės paramos smurto aukoms mechanizmai

- Smurtas artimoje aplinkoje yra horizontali problema, kuriai įtaką galima daryti tik bendradarbiaujant įvairioms žinyboms. Itin svarbus yra visų partnerių bendradarbiavimas koordinuojant bendrus veiksmus ir siekiant veiksmingai įgyvendinti visas prevencijos priemones.
- Teisės saugos ir socialinės tarnybos dažniausiai bendradarbiauja dviem būdais. Pirmasis – IŠ VIRŠAUS Į APAČIĄ – modelis, paremtas nacionalinio veiksmų plano sudarymu, kuriuo remdamosi vyriausybės institucijos suteikia atsakomybę veikti specialistams. Šis būdas gali būti formalizuotas arba vykdomas betarpiškai. Kitas modelis – IŠ APAČIOS Į VIRŠŲ – yra decentralizuotas ir reiškia, kad prevencinės pagalbos iniciatyvos kyla iš NVO, policijos, savivaldybių, prokurorų veiklos ir yra nukreiptos į socialinės paramos teikėjus.
- Parama smurto artimoje aplinkoje aukoms po incidento visada teikiama remiantis tarpinstituciniu metodu, tačiau ją šalyse narėse valstybės mastu dažniausiai koordinuoja NVO: specializuoti pagalbos centrai, aukų rėmimo centrai, intervencijų centrai, savivaldybės arba vyriausybės institucijos bei pilietinės visuomenės organizacijos, finansuojamos valstybės.
- Tarpžinybinis teisės saugos, socialinės paramos tarnybų, teikiančių pagalbą aukoms, ir kitų socialinių partnerių bendradarbiavimas apibrėžtas daugelio valstybių narių teisės aktuose. Kai kurios valstybės narės yra nusistačiusios ir kokybės valdymo sistemas pritaikytas paslaugų kokybei palaikyti.
- Ne visos valstybės narės turi nacionalinį smurto artimoje aplinkoje prevencijos koordinatorių. Neretai yra kelios atsakingos institucijos, kurios dalinasi šią atsakomybę, tačiau kai kuriose valstybėse narėse yra sukurtanet regioninių (vietos) smurto artimoje aplinkoje atvejų tyrimo koordinatorių.
- Savanoriai sudaro didžiąją pagalbos aukoms teikėjų dalį ir labai prisideda kuriant efektyvų pagalbos mechanizmą.
- Koordinuojant paramą smurto artimoje aplinkoje aukoms, nuolat siekiama kuo labiau informuoti visuomenę.
- Priežastys, dėl kurių nepranešama apie nusikaltimą, yra žinomos ir buvo plačiai tyrinėjamos daugelyje šalių. Tai žinių apie smurtautojo veiksmų neteisėtumą trūkumas, atleidimas smurtautojui už veiksmus iš baimės ar prieraišumo, nepasitikėjimas teisės saugos tyrimu, baimė atskleisti tam tikrus asmeninio ar intymaus gyvenimo aspektus, gėda, kaltės jausmas, keršto baimė, nepasitikėjimas teisingumo ir paramos sistemomis.

Tarpininkavimas (mediacija) smurto artimoje aplinkoje atvejais

- Naujoviškas tarpininkavimo praktikos taikymas rodo, kad jos realizavimas smurto artimoje aplinkoje atvejais yra galimas ir naudingas, tačiau būtina atidžiai įvertinti specifinę smurto situaciją, jos padarinius bei aukos lūkesčius.
- Galima daryti išvadą, kad tarpininkavimas smurto artimoje aplinkoje atvejais dažniausiai sėkmingas yra tada, kai smurtas būna psichologinis ar ekonominis, o auka nepatiria rimtų kūno sužalojimų.

- Dažniausiai tarpininkavimo modelis smurto artimoje aplinkoje kontekste yra orientuotas ne į susitaikymą, o į adekvataus bei racionalaus sprendimo abiem konflikto pusėms suradimą.
- Tik kai kuriose valstybėse narėse sutaikymas ir tarpininkavimas yra taikomi dažniausiai pasitaikančioms smurto artimoje aplinkoje formoms. Šias poveikio priemones gali pritaikyti teismas ikiteisminio tyrimo metu, teismo proceso metu ar netgi kaip bausmės dalį.
- Daugelyje valstybių narių tarpininkavimas yra smurtautojų pagalbos ar aukų paramos programų dalis.
- Dažniausiai susitaikymo etapas neturi įtakos baudžiamosioms sankcijoms. Tarpininkavimas, turintis įtakos teisminiam procesui, integruojamas kaip alternatyva baudžiamajam procesui ir vykdomas iki baudžiamojo proceso pabaigos arba, remiantis individualiu įvertinimu, gali turėti įtakos bausmės dydžiui.
- Ikiteisminio ar teisminio proceso metu sutaikinimo ir tarpininkavimo funkcijas atlieka teismas. NVO dirba su savarankiškai finansuojamais projektais, kuriuos koordinuoja specializuotos tarnybos. Kai kuriose valstybėse narėse smurto aukoms ir jų šeimoms tarpininkavimo paslaugas teikti turi teisę specialiai paskirti tarpininkai ar probacijos ir tarpininkavimo tarnybų darbuotojai.

Smurtinio elgesio keitimo programos ir jų įtaka bausmės skyrimui

- Smurtautojų elgesio keitimo programos gali būti svarbios neleidžiant pasikartoti smurtui artimoje aplinkoje. Todėl jos turėtų būti vykdomos kaip tarpžinybinio metodo dalis.
- Kiekviena valstybė narė turi savo smurtinio elgesio keitimo programų taikymo sritis ir jurisdikciją, tačiau dažniausiai darbu įtaką daro geroji tarptautinių partnerių praktika.
- Intervencijos per smurtautojo elgesio keitimo programą veiksmingumas yra daug didesnis, kai prevenciniame darbe dalyvauja ir smurtautojas, ir auka(-os), ir šeimos nariai, tapę smurto liudininkais.
- Vyrų krizių centrai padeda vyrams susidoroti su psichologinėmis, emocinėmis ir socialinėmis problemomis, taip vykdydami smurto šeimose prevenciją.
- Smurtinio elgesio keitimas svarbus ne tik tais atvejais, kai smurtautojas lieka gyventi su šeima, bet ir iširus santykiams. Todėl smurtautojui turėtų būti padedama keisti savo elgesį ir išmokti veiksmingiau ir be smurto susitvarkyti su problemomis.

Rizikos vertinimas ir jo įtaka apsaugos skyrimui

- Konferencijoje buvo pabrėžta, kad susidomėjimas rizikos vertinimu yra gan naujas reiškinys. Jis vystėsi tik pastaruosius 25 metus. Ši tyrimo sritis yra labai svarbi siekiant apsaugoti aukas ir apriboti pavojingus ir žalingus smurtautojų veiksmus.
- Vykdamas smurto artimoje aplinkoje prevencijos programas smurto ar jo etapų rizikos veiksniai paprastai ne visuomet yra vertinami.
- Detalus bet kokios rizikos įvertinimas reikalingas siekiant apsaugoti auką, nustatyti teisėsaugos veiksmų intensyvumą, sudaryti koordinavimo planus ir nustatyti incidento dalyvių poreikius.
- Rizika paprastai vertinama trimis etapais: (i) informacijos surinkimas ir patikrinimas – didelės rizikos atvejų nustatymas, ribotų išteklių identifikavimas; (ii) įvairių rizikų įvertinimas ir kodavimas, (iii) rizikos valdymo strategijų nustatymas, t. y. valdymo planų ir intervencijų sudarymas.

- Pagrindiniai rizikos vertinimo metodai: klinikinis (remiantis vertintojo patirtimi ir kvalifikacija bei ideografiniu informacijos atrinkimu kiekvienu konkrečiu atveju), aktuarinis (informacija vertinama ir jungiama pagal tiksliai nustatytas taisykles, aiškius informacijos ir statistiškai reikšmingų grupių atrankos kriterijus) ir struktūruoto profesionalaus sprendimo (metodų derinys, informacijos apie asmenybę ir kontekstą atrinkimas, teorinės žinios, interpretavimas ir trumpas rizikos įvertinimo panaudojimo praktiškai aptarimas).
- Smurto rizikos vertinimas yra kompleksinė veikla, apimanti įvairius įgūdžius ir kompetencijas, ir skirtinga kiekvienu konkrečiu atveju.
- Galiausiai reikia paminėti, kad nėra rizikos įvertinimo be rizikos. Besąlygiškai numatyti žmogaus elgesį yra neįmanoma. Sveikas protas ir teorinės įžvalgos yra geriausios priemonės norint suprasti sudėtingą smurtinio ar pavojingo elgesio pasaulį.

2. SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PREVENCIJOS REKOMENDACIJOS

Bendrosios rekomendacijos

- Socialiniai partneriai turėtų stengtis dirbti drauge ir į procesą įtraukti įvairias kitas suinteresuotąsias šalis. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas čia yra labai svarbus. Itin rekomenduojama vykdyti pilietinės visuomenės, savivaldybių ir bet kokio lygmens valstybės institucijų partnerystę.
- Pagrindinis suinteresuotųjų šalių darbas turėtų būti nukreiptas į aukas. Svarbu kurti kokybiškas, pvz., rizikos vertinimo, priemones, kad būtų užkirstas kelias smurto artimoje aplinkoje pasikartojimui, tačiau pagalba ir parama aukoms turi būti svarbiausias dalykas.
- Apmokyti specialistai, dirbantys su smurto artimoje aplinkoje atvejais, turi turėti pakankamai žinių apie smurto tarp partnerių dinamiką ir skirtingas jo rūšis. Jie turėtų gebėti tinkamai įvertinti situaciją, naudodami patikimas rizikos vertinimo priemones, turėti išsiugdytą intuityvą ir į procesą įtraukti tiek auką, tiek ir smurtautoją.
- Bendri policijos pareigūnų, teisėjų, prokurorų, teismo medicinos ekspertų ir socialinių ar medicinos darbuotojų mokymai gali padėti vystyti vieningą partnerių požiūrį ir atsako į smurtą artimoje aplinkoje strategiją.
- Rekomenduojama, kad bendradarbiaujant daugeliui institucijų ar tarnybų vienas proceso dalyvis koordinuotų visą darbą. Pavyzdžiui, verta patyrinėti galimybę pasiskirti nepriklausomą atvejo vadovą (nesusijusį su policija, teisėsauga ar socialine pagalba), koordinuojantį ir stebintį kiekvieną individualų atvejį. Taip pat rekomenduojama įsteigti nacionalinę koordinacinę tarpžinybinę darbo grupę (komitetą ar komisiją), įtraukiant ir NVO.
- Visuomenės informuotumo didinimo kampanijos turėtų būti organizuojamos paraleliai su kitomis prevencinėmis veiklomis. Jos laikomos vienu iš geriausių būdų pasiekti smurto aukas ir gali jas paskatinti pranešti apie smurtą artimoje aplinkoje.
- Reikia labai stengtis, kad būtų atskleisti latentiniai smurto nusikaltimai, kurie dažnai nuslepiami. Rekomenduotina juos įžiūrėti tarp statistinių eilučių analizuojant ataskaitas.
- Ankstyvosios prevencijos programos, galinčios pakeisti jaunimo elgesį ir nuostatas dėl smurto artimoje aplinkoje, turėtų tapti ankstyvosios nusikaltimų prevencijos paketo, suinteresuotų partnerių vykdomo mokyklose, dalimi.
- Siekiant pritaikyti skirtingas gerąsias praktikas, itin svarbu ES valstybėms narėms keistis idėjomis, žiniomis, praktika ir tyrimais.
- Rekomenduojama šioje srityje prevencijos priemones vykdyti ir ES, ir nacionaliniu lygmeniu, ir atsižvelgti į kultūrinius šalies skirtumus bei kontekstą. Pavyzdžiui, negalima manyti, jog lyties ir šeimos idėja yra tokia pati ir Europos šiaurėje, ir pietuose. Todėl svarstant šį klausimą tarptautiniu mastu, visuomet būtina dirbti atsižvelgus į specifinį kontekstą.
- Ankstyvoji intervencija gali sumažinti galimas būsimas sveikatos priežiūros, socialinės politikos ir specialistų išteklių išlaidas ir suteikti bendruomenei ilgalaikį teigiamą poveikį.

Pirminio reagavimo į įvykius taktika ir privalomi veiksmai

- Nors ir labiau pageidautina, jog būtų priimti atskiri teisės aktai, skirti reagavimo į smurtą artimoje aplinkoje veiksams detalizuoti, aiškios taktikos ir tikslinių veiksmų aprašymai gali būti pateikiami ir bendruose įstatymuose, ir reglamentuose; NVO, socialinės tarnybos ir specialiojo švietimo įstaigos gali būti įtrauktos į pirminio reagavimo procesą.

- Specializuoti policijos padaliniai galėtų kokybiškiau vykdyti tik smurto artimoje aplinkoje prevenciją bei tyrimą. Tam rekomenduojama paskirti bent vieną smurto artimoje aplinkoje atvejus koordinuojantį pareigūną kiekvienoje policijos įstaigoje ar padalinyje. Šis pareigūnas bendradarbiautų su NVO ir aukomis bei tikrintų, ar smurtautojas laikosi paskirtų įsipareigojimų.
- Svarbu pirmenybę teikti pakartotinės viktimizacijos prevencijai, atsižvelgus į platesnį smurto artimoje aplinkoje problemos aspektą, į šį procesą reikėtų įtraukti ne tik policiją, bet ir NVO bei socialines tarnybas. Apskritai, efektyvi veikla visada reikalauja detalios ir struktūrizuotos koordinacijos.
- Itin rekomenduojama kai kurių ES šalių taikoma praktika, kai policijos pareigūnai smurto incidento vietoje gali priimti laikino apribojimo poveikio priemones. Ji užtikrina greitesnę reakciją į smurto artimoje aplinkoje incidentus ir didesnę aukos saugumą.

Socialinės paramos smurto aukoms mechanizmai

- Siekiant apsaugoti žmogaus gyvybę, svarbu stiprinti veiksmingus metodus. Pagal tarpžinybinį metodą jau vykdomos beveik visų rūšių nusikaltimų prevencijos priemonės. Atsižvelgiant į šalies kultūrinės, socialinės ir teisines aplinkybes turėtų būti pasirenkamas konkretus šalies veiklos modelis.
- NVO, dirbančios paramos aukoms srityje, pripažįstamos kaip vienos pagrindinių suinteresuotųjų šalių konkrečioje smurto artimoje aplinkoje prevencijos srityje. Jas turėtų remti ir vyriausybė bei savivaldybė, ir visuomenė. Gerai organizuotos ir stiprios paramos aukoms tarnybos gali suteikti daugiau vieningumo nacionaliniam paramos tinklui, o aukoms – geresnę paramos kokybę.
- Siekiant užtikrinti paramos aukoms kokybę, reikėtų įdiegti kokybės valdymo sistemą ir paskirti nacionalinį smurto artimoje aplinkoje prevencijos koordinatorių.
- Savanorių darbas visuomenėje turėtų būti motyvuojamas ir skatinamas. Įdiegus nemokamų policijos ar NVO pagalbos linijų smurto aukoms, visuomenė bus skatinama pranešti apie smurto artimoje aplinkoje incidentus ir užkirsti kelią jų pasikartojimui.
- Susidūrę su aukų nenoru pranešti apie nusikaltimą, nusikaltimų prevencijos specialistai turėtų joms teikti daugiau informacijos, pavyzdžiui, paaiškinti apie pranešimo apie nusikaltimą svarbą, atremti argumentus dėl nepranešimo, ir svarbiausia, užtikrinti aukoms teisę į informaciją.
- Planuojant smurto prevenciją, svarbu sulaužyti visuomenėje egzistuojančius tabu, didinti aukų informuotumą apie smurtą artimoje aplinkoje, kalbėti apie problemą viešai ir kiek įmanoma vizualiau išreikšti, kokie yra buvimo smurto auka padariniai. Be to, nuolat turi būti stengiamasi į veiklos procesą įtraukti sprendimus priimančius asmenis.
- Paramos aukoms intervencijos modelio centre auka turi būti kaip KLIENTAS, kurio poreikiai, sprendimai ir nuomonė yra visų gerbiami.
- Diegiant socialinės intervencijos modelį taip pat reikėtų vadovautis lygių galimybių ir vienodo elgesio su aukomis principu, nediskriminavimu dėl lyties, rasės, etninės kilmės, religijos, lytinės orientacijos, amžiaus, ekonominės būklės, ideologijos ar kitų priežasčių.
- Pagalba smurto artimoje aplinkoje aukoms bei socialinė intervencija turėtų įvykti kiek įmanoma anksčiau ir, rekomenduotina, tiesiogiai bendradarbiaujant su visomis susijusiomis šalimis – policijos pajėgomis, teismais ir kitomis organizacijomis. Tai padėtų neeskaluoti situacijos, sumažinti viktimizaciją ir išvengti jos pasikartojimo, kurį dažnai patiria smurto artimoje aplinkoje aukos.

Tarpininkavimas (mediacija) smurto artimoje aplinkoje atvejais

- Sprendimas – ar įtraukti tarpininkavimą į smurto artimoje aplinkoje prevenciją – kiekvienoje valstybėje narėje turėtų priklausyti nuo teisinių aplinkybių. Be to, reikia pabrėžti, kad tarpininkauja tik konkrečios institucijos.
- Jei teisinė sistema leidžia, rekomenduotina smurtautojo elgesio korekciją suderinti su paskiriama bausme.
- Nors tarpininkavimas prisideda prie naujos, nesmurtinės santykių kultūros, tarpininkavimo poreikis smurto artimoje aplinkoje atvejais visgi turėtų būti vertinamas individualiai.
- Rekomenduotina, kad smurto artimoje aplinkoje atvejais tarpininkautų specialiai išmokyti tarpininkai, turintys bent keletą metų patirties.
- Reikia pabrėžti, kad aukų sutikimas tarpininkavimui yra būtinas, kaip ir atsižvelgimas į jų teisę bet kuriuo metu pasitraukti iš proceso.

Smurtinio elgesio keitimo programos ir jų įtaka bausmės skyrimui

- Veiksmingą smurto artimoje aplinkoje atvejų intervenciją vykdo tik bendradarbiaujančios žinybos (t. y. visos tarnybos, dirbančios priežiūros, teisingumo srityse, taip pat ir savivaldybių bei bendruomenių organizacijos); taip pat svarbu bendradarbiauti ir tarptautiniu mastu, siekti kad specialistai greičiau reaguotų.
- Prieš smurtautojui prisijungiant prie smurtinio elgesio keitimo programos, rekomenduojama atlikti situacijos rizikos įvertinimą. Intervencija turėtų būti paremta gera situacijos analize. Rizikos vertinimo priemonės, rekomenduotinos smurto artimoje aplinkoje atvejais, yra aukos požiūrio paaiskinimas, recidyvo tikimybės įvertinimas, dabartinės ir ilgalaikės rizikos bei kraštutinių, itin sunkių smurto artimoje aplinkoje formų rizikos nustatymas.
- Situacijos stebėjimo programa, į kurią, jei įmanoma, įtraukiami smurtautojo sutuoktinė ir šeimos nariai, turėtų būti vykdoma paraleliai su pagrindine smurtinio elgesio keitimo programa.
- Tais atvejais, kai pora nusprendžia toliau gyventi drauge, svarbu ir toliau abiem sutuoktiniams teikti reikiamą paramą.
- Smurtautojas turi išmokti atpažinti smurtinio elgesio rizikos požymius, suprasti smurtavimo priežastis ir savo vaidmenį santykiuose su auka bei jų dinamikoje, prisiimti atsakomybę už smurtą, išmokti naujų elgesio strategijų, tobulinti įgūdžius, reikalingus saugiams santykiams palaikyti, būti pasirengęs ir motyvuotas tolesnei terapijai (prireikus).

Rizikos vertinimas ir jo įtaka apsaugos skyrimui

- Viktimizacijos rizikos veiksnių nustatymas yra itin svarbus krizinių situacijų prevencijai ir valdymui. Naudojant empirinius duomenis, turėtų būti sudaryta ir taikoma veiksminga taktika, skirta smurtui mažinti ir užkardyti.
- Turėtų būti sukurta specialių rizikos vertinimo programų specialistams, kurie dirba su smurtiniais atvejais, pateikiant jiems aktualią informaciją ir konkrečias darbo priemones.
- Turėtų būti sukurta veiksmingų įvairių smurto atvejų prognozavimo ir prevencijos modelių.
- Jaunimo švietimas, jaunuolių nuostatų keitimas ir informuotumo didinimas pripažinti veiksmingais kriterijais, mažinančiais smurto riziką ateityje.

GEROJI 2013 M. EUROPOS NUSIKALTIMŲ PREVENCIJOS
APDOVANOJIMŲ KONKURSO PRAKTIKA

Vadovas specialistams, vykdančiams smurto artimoje aplinkoje prevenciją

Tiražas 300 egz.

© Išleido Leidykla „Eugrimas“ VRM užsakymu, 2014, Kalvarijų g. 98-42, LT-08211 Vilnius
Tel./faks. (8 5) 273 3955, info@eugrimas.lt, www.eugrimas.lt
Spausdino: UAB „Balto print“, Utenos g. 41a, LT-08217 Vilnius

Leidinio partneriai

LIETUVOS RESPUBLIKOS
VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

European
Forum for
Urban
Security
Partnership

AN ROINN DLÍ AGUS CIRT AGUS COMHIONANNAIS
DEPARTMENT OF JUSTICE AND EQUALITY

ISBN 978-609-437-249-0

9 786094 372490